QUÆSTIONES CONTROVERSÆ
IN IURE PUBLICO ROMANO-GERMANICO
OCCURRENTES,

ante annos aliquot

in hâc illustri Salanâ

in argumentum disputandi
publicè propositæ,

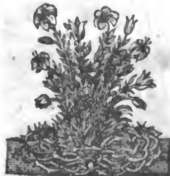
Nunc

in gratiam Generosæ Juventutis,
denuò prelo subjectæ & recognitæ.

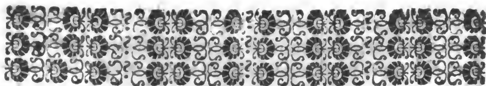
AUCTORE

IOHANNE ANDREA Gerhard / D.
S.Cæs.Pal.Com.Consil.Anhalt.

JENÆ,
Typis ac sumtibus Johannis Jacobi Bauhoferi,
A. O. R. CIƆ IƆC LXIV.

*****

IOHANNES STRAUCHIUS D.

JOHANNI ANDREÆ GERHARDO,

DISPUTATORI DOCTISSIMO. S.

* * *
* *

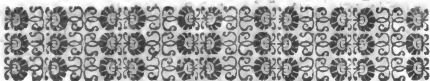

Rduus oppidò ad celebritatem adſcenſus Vobis eſſe videtur, quorum Parens, vir meritis de non unâ, ſed propemodum Academiis omnibus immortalis, ita omnes gloriæ numeros implevit, ut parum faceret reliqui, quod queatis occupare; hoc forſan unum relinqueret, ut quod ab ipsô gloriosè partum, vos, *qua non minor, quàm quærere, virtus eſt*, præclarè conſervetis. Sanè hoc Te, DOCTISSIME GERHARDE, niſi me maximè fallunt omnia, acriùs animâſſe videtur, ut ſtudio Theologico, cujus *ſuus* velut *heres* à Patre ſuſceptus eras, abſtentus, *Bonorum poſſesſionem* Patrui, quaſi *unde legitimi, Prætoris edictô*, apprehenderes. Succesſiſti ſic quoque in familiam amplisſimam, honoribus, opibus, necesſitudinibus orna-

tissimam, & aut illi parem, aut profectò supparem. Nunc opera danda, ut quô animô eam apprehendisti, hôc eôdem ardore eâdemque prudentiâ teneas, & si pote, augere studeas. Neque monitore magnoperè usus. quem indoles generosa abundè præstat. Et si quà remitteret ipsa, hunc somnum æmulatio fratrum, quorum quemvis rem agere strenuè, & de hâc gloriâ invicem contendere videmus, excutere facilè, magisque eam ac magis accendere imagines possent. Ecce nunc primùm ingressus vastissimum Juris Publici fundum, tàm eximias primæ velut messis consecras primitias, quales vix aliorum, multarumque æstatum promant horrea. Quid sperandum inde Patriæ, quid Reipublicæ? Augurium inde capiant. Ego bona verba, & hæc sola, addam. Tu porrò rem ita facito, & valeto. Ex musæo 22. Octobr. 1657.

AD

AD BENIGNUM LECTOREM.

Cùm ſacratisſimus Imperator Juſtinianus Studioſis Juris ipſam Reip. gubernationem promittat *in partibus ejus ipſis credendis*, ſanè cum jure privatô publicum conjungere neceſſe illi habebunt, ne, ſi ad Principum aulas, vel ad ipſius Imperatoris trahantur Conſiſtorium, æquè ac ſi in alium Orbem delati eſſent, quò pedem certò figant, neſciant, adque eas functiones veniant, privati tantùm juris ſcientes, ut aſinus ad lyram. Non itaque reprehenſione ero dignus, quòd ſtatim in primis Studii mei Juridici annis Jus publicum cum privatô conjunxerim & tractaverim, non quidem exa-

ctissimâ diligentiâ, sed levi ac simplici viâ, ut ætatem meam decebat. Quæstiones etiam has non aliô fine ante octo annos post felicem ex Belgiô reditum conscripsi, quàm ut ipse me exercerem, & in hunc ipsum finem easdem quoque sub præsidiô Illustris Viri, DN. JOHANNIS STRAUCHII, JCti, tunc temporis Antecessoris in hâc Salanâ famigeratissimi, nunc Proto-Syndici apud Brunsuicenses gravissimi, Patroni atque Fautoris mei suspiciendi, publicæ exposui ventilationi. Nunc has ipsas, multis *Studiosis* Juris enixè eas expetentibus, denuò prelo subjici passus sum, ne & in hôc Generosæ Juventuti deessem. Tu,

AMICE LECTOR, omnia æqui boni-
que interpretare.

QVÆ-

817

QVÆSTIONUM JURIS PUBLICI CONTROVERSARUM

HEXAS I.

DE JURE PUBLICO IN GENERE.

Q. 1. An de jure Publicô in Academiis disputare liceat?

IN dubium hoc olim vocavit *Vasquius illustr. quæst. c.* 25. *n.* 4. quem secuti sunt alii, statuentes, *Privato jura tractanda privata, publica in Aulis Principum esse disceptanda*. cùm difficile sit & periculosum prorsus, de iis scribere, qui possunt proscribere, & contra eos disputare, qui possunt amputare. *Verùm Distingv.* (1.) inter *principia juris publici, & principiorum applicationem. Illa* in Academiis discenda, *hæc* fiat in Aulis. (2.) inter controversias *communes vel generales, & speciales. Illas* in Academiis tractare omninò licet, & nihil periculi timendum. *Cætera* secretiores illæ certisq; familiis propriæ, Aulicorum disceptioni relinquendæ, cui Reges & Principes non calamô, sed tormentis interdum, imò sæpiùs, funestum imponunt finem. Ad *l.* 3. *C. de Crim. Sacril.* à Diss. opponi solitam Dd. variè respondent. Placet nobis Responsio *Excell. D. D. Fiebigii b. m. in Elect. I. P. Semidec. I. q.* 4. *in fin.* nimirùm *aliud esse, contra jus à Principe summô constitutum disputare, illudq; in dubium vocare; aliud verò esse, jus illud explanare, interpretari, illustrare. Illud*, non *hoc* in *cit. loc.* prohibetur.

Q. 2. Ad quos spectet Jurispubl. professio?

Non ad Historicos, illi enim acquiescunt in nudâ gestorum cognitione, & ll. latarum originum enarratione. *nec ad Politicos*, qui tantùm ll. in genere considerant, deque verâ earum ac genuina interpretatione & applicatione non sunt solliciti. *Sed*

ad Jur

ad solos JCtos, scientiâ Historicâ instructos. JSti enim officium est, Leges, *sive principaliter publicam salutem, sive singulorum spectent utilitatem*, interpretari, exponere & ad singulares casus prudenter applicare. Idque (1.) *quia Juspublicum est pars jurisprudentiæ per §. ult. Inst. de J. & J.* dicit enim ibi Imperator, *hujus studii duæ sunt positiones, jus publicum & privatum.* (2.) quia Juspublicum descendit ad *singularia*, quod nec Politica neque alia disciplina Philosophica facit.

Q. 3. An juspublicum sit prius jure privatô?

Distinguunt Dd. communiter inter *prioritatem naturæ, & prioritatem dignitatis.* *Quoad posteriorem* affirmatur quæstio, ex ratione, quòd *quantum præstet communis Reipublicæ utilitas singulorum utilitati, tantum etiam jus publicum juri privato.* Vide de hâc quæstione *D. Fiebigium Elect. I. P. Semid. 2. quæst. 4.*

Q. 4. An ob Rationem Status recedendum à jure Imperii Publicô ordinariô?

Affirmo, in extremâ necessitate. Per *Rationem autem Status* intelligo, rejectis aliis significationibus omnibus, *præsentem Resp. vel Imperii conditionem ac statum, & propter ejus rationem, ut tota conservetur Respublica, à jure Imperii Ordinariò, in extremâ necessitate, neglectâ etiam unius vel alterius privati utilitate, recedendum esse* assero. Ex unicâ ratione, quia *publica utilitas anteponi debet privatæ. l. unic. §. 14. C. de caduc. tollend.* & *salus populi suprema semper lex esse debet.* Est quidem valdè suspecta vox, fateor, *RATIO STATUS*, & hôc velamine Prudentes sæpiùs solent Principum excusare errores, sed si nostrô accipias significatu, *publica utilitas, necessitas summa, rerumq; magnitudo, omnem peccati vel iniquitatis in hôc jure extraordinariò averruncant suspicionem.* Habet quidem aliquid ex iniquô, si ad rationes privatas referas, non si ad publicas. Accipe unum exemplum: tributorum exactiones extraordinarias summa necessitas (quæ nulli ratione declinari potest) excusabit meritò; suburbii eversionem, ut tota conservetur civitas, ob utilitatem publicam quis unquam culpabit mediocriter prudens.

Q. 5. An

Q. 5. An jus publicum versetur etiam circa res divinas?

Jus publicum vulgò dicitur, *quod ad statum Rei Romanæ spectat.* Status autem ille in duobus consistit: *Vel in rebus divinis sive sacris, vel profanis sive humanis. Vult. 1. Jurispr. Rom. 11.* Non quidem quasi ad jus publicum *res divinæ quà tales pertineant, Mynsing. ad §. 1. Inst. de Just. & I.* sed quatenus *externa earum cura* ad Imperatores spectat, quorum munus est, non tàm Politiæ, quàm Ecclesiæ salutem & tranquillitatem tueri. Ad utrumque hinc statum tuendum ab Imperatoribus certæ & peculiares Constitutiones, *tàm profanæ quàm Ecclesiasticæ vel Religiosæ*, adsidentibus Imperii Statibus, sunt editæ & promulgatæ, quæ fundamenta juris nostri publici sunt & principia specialia.

Q. 6. An jus privatum R. possit ad decisionem juris publici Germanici allegari?

Negat *VVurmserus Exercit. IX. quæst. 1.* sed nullam rationem affert. Item *Lampadius part. 2. de Rep. Germ. cap. 11. §. 19. & Limnæus Tom. I. J. P. lib. 1. cap. 8.* Rationem illi addunt: *quòd forma Reip. sit mutata*, tempore enim Justiniani erat Monarchica, hodierna autem Reipubl. German. forma sit Aristocratico-Monarchica. *Rectè.* Potest tamen affirmari quæstio sub distinctione: nimirùm *Distingv. inter generalia*, quæ Status noster habet cum veteri Romanô communia, *& inter specialia Status*, quæ frustrà & impertinenter ex antiquô Romanorum jure probantur, sed debent illa ex fundamentis & principiis Reipublicæ nostræ Germanicæ specialibus judicari, ut sunt *A. B. R. I. Transactiones, Capitulat. Impp & novissim. Instrum. Pac.* de quibus jàm in seqq. pauca etiam tràdemus.

HEXAS II.

DE PRINCIPIIS SPECIALIBUS SEU FUNDAMENTIS JURISP. GERMANICI.

Q. 1. Aurea Bulla quô in locô sit composita?

UNde Constitutio hæc Carolina nomen illud acceperit, tradit *D. Frebigius, Semid.* 5. *Elect. I. P. q.* 1. Composita autem *majorem quoad partem Norinbergæ*, per proœm. A. B. in verbis: In unsern Hochzierlichen Hof zu Nürnberg. *Obst. Rubr. A. B. tit.* 24. ibi: im Hof zu Metz. Ergò A. B. *Metis* fuit composita. *Resp.* ideò dixi *quoad majorem partem*. Nimirum usquè ad tit. 24. Norimbergæ fuit composita, reliqui tituli Metis fuerunt adjecti.

Q. 2. An per Auream Bullam exterus prohibeatur adspirare ad Imperium R.?

Ex quâdam extraneâ Natione quærere Germaniæ Regem, priscæ Germanorum virtuti, quâ omnes antecedunt Populos, propudiosum esset. Nec è re forsan hoc ipsum, dum non censetur extraneus Princeps talem affectionem fovere erga subditos non suæ Gentis. Rectè igitur vel expressâ constitutione, vel longâ consuetudine introductum, ut *non nisi Germanus* eligi possit. In *Aureâ Bullâ* autem *nullum verbum* de hâc re extat, sed Ottoni III. ejusmodi Constitutio adscribitur. *Opponunt quidam I. quòd tacitè per A. B.* prohibeantur Electores eligere *extraneum*, hôc ipsô, quòd jurant, *eligere idoneum. tit.* 2. *A.B. Resp.* (1.) Hoc valdè è longinquô petitum, & petit principium. Nam etsi Politici tradant, inter duo subjecta paria, quorum alterum peregrinum, alterum domesticum, hoc esse eligendum: Nuspiam tamen docent, etiam extra hanc comparationem, extra concursum peregrini & indigenæ, *solum indigenam esse idoneum.* (2.) quia jurant Electores in d. art. 2. A. B. *idoneum eligere, in quantum discretio & sensus Eos dirigant.* Ergò intelligitur ejusmodi idoneitas, ad quam discretione & sensu, id est judiciô opus est. At verò ad dignoscendum exterum ab originario, neque discretione opus est neque judiciô. (3.) *Si solus originarius* vel indigena esset idoneus, qui fiat *Caput Populi Chri-*

stiani,

stiani, ut habent verba juramenti, *sequeretur*, quòd olim ante translationem Imperii ad Francos Capita populi Christiani fuerint inidonea, *ut Constantinus, Theodosius, Justinianus.* Item *sequeretur*, quòd *Alphonsus, Castellæ Rex, Eduardus Angliæ*, & *Richardus Cornubiæ Dux*, non fuerint idonei Impp. Nec obstat, quòd dicant Dissentientes, *turbatô statu eos fuisse electos. Resp.* nec turbatô statu inidoneus erat eligendus: imò turbatus status eò magis requirit idoneum, quàm pacatus, quò difficilior est imperare tempestate obortâ, quàm mari tranquillô. *Opp. II.* Si Imperator per Capitulationem adstringitur, ne officia Imperii illustria aliis quàm *Germanis* committat, sequitur, quòd & ipsi Electores ad eandem legem sint adstricti. *Respondeo* (1.) Nulla est consequentia: Imperator debet officia Imperii dare soli Germano. Ergò Electores debent imperium dare soli Germano. (2.) Non est jam quæstio de Capitulatione, sed de Aur. B. (3) Imperator adstringitur ad ejusmodi legem, non generalitate vocis *idoneus*, sed quia expressè in sanctione Capitulationis promittit, se velle non nisi *Germanis* officia imperii illustria committere. *Opp. III. communem imperii observantiam. Respondeo.* concedo. Sed quæstio nobis *non est de observantiâ, sed de A. B.* id est, *lege scriptâ.*

Q. 3. An Capitulatio Cæsarea summo Imperatoris Imperio detrahat?

Negamus I. quia Imperatori in Imperiô summum imperium ratione omnium partium integrum competit, ratione fœderum, belli, vectigalium, LL. ferendarum. Hinc argumentamur contra Dissentientes: Quicquid Imperatori *neq; secundùm totum, neq; secundùm partem* ademtum est, id habet adhuc non-imminutum, non-detractum, integrum. Atqui jus fœderum, belli, teloniorum, legum ferendarum, per Capitulationem Imperatori neque secundùm totum neque secundùm partem ademtum est. E. id habet adhuc integrum. *Prius* in minore propos. ipsi concedunt Dissentientes, hôc ipsô, quòd *imminutum* duntaxat esse volunt. *Ergò non omninò ablatum* statuunt. *Posterius*, quòd *neq; secundùm partem* sit ademtum, probo ita: Ubicunq; jus aliquod communicatur cum alterô, ibi communicanti nihil adimitur; Sed uterq; possidet in soli-

 dum

m pro partibus indivisis. Atqui per Capitulationem cavetur, ut Imperator quædam non possit solus, seu, ut quædam communicet Statibus. Ergò ei nihil ratione partium communicatarum est ademtum. Major propositio in jure nostrô est sine omni exceptione vera; & docet jus sociorum, & hereditatem in commune possidentium. V. G. *Titius & Sempronius* in communione sunt fundi alicujus vel commercii: Hic fundus ita communicatur utrique, ut ne pulvisculus sit unius, quin sit alterius quoque, eôdem planè jure. Nihil detrahitur *Titio*, nihil *Sempronio*, uterque Dominus, uterq; possessor est in solidum pro partibus indivisis. Et stant hi duo pro unò subjectô possidente. *Opponis*: Ob communicationem potestatis majestaticæ fit status mixtus. Ergò jura Statibus communicata derogant summo Imperatoris Imperio, quia aliàs sequeretur, quòd Status noster purè sit Monarchicus. *Resp. Negatur Conseq.* Conceditur, quòd ob communicationem illam fiat Status mixtus, sed inde non sequitur, quòd majestas non sit penes Imperatorem *tota*. Hoc tantùm sequitur, quòd non sit penes illum *solum*. Tota est penes Imperatorem, sed *non solum*. Tota est penes Status conjunctim sumtos, sed *non solos*. *Tota* est *penes utrumq;*, & Imperatorem & Status, *pro partibus nimirùm indivisis*. II. Quia quicunque promittit aliquid facere vel non facere, ad quod faciendum vel omittendum, vel ipsô jure naturali vel lege fundamentali obligatur, ejus potestas per hoc non imminuitur. Ratio, quia ejusmodi promissi oppositum aut naturaliter aut moraliter est impossibile. Quod autem alicui ita impossibile est, illud ejus potestatem non potest tollere vel imminuere. Posse enim non impossibilium est: sed eorum, quæ possunt fieri. V. G. si promittam, *me non velle volare*, id non restringit libertatem meam; quia etiam demtâ hâc promissione impossibile est. Sic si Imperator in Capitulatione promittit, *se velle LL. fundamentales servare*, non restringit hæc promissio ejus potestatem, quia Imperator non potest non observare eas, & moraliter impossibile est, ut Imperator sit neglectis LL. fundamentalibus, quæ faciunt Imperatorem esse Imperatorem de sic. Ita si quis promittat, *se velle edere, dormire* &c. id non restringit potestatem ejus edendi, dormiendi; quia non potest vivere, si non edat, oportet edere, ut vivat. Sic Imperatorem oportet LL. observare

servare fundamentales, ut imperet, quia si non observat eas, non imperat, sed tyrannicè dominatur. Contradictionem moraliter implicat, imperare & non imperare secundùm LL. fundamentales.

Q. 4. Recessus Imperii, an valeant in vim legis, an in vim conventionis, an in utramque?

Utramq; vim obtinent, sed diversò respectu. Respectu Imperatoris & Statuum conjunctim sumtorum non valent in vim ll. quia Status conjunctim accepti participant de majestate, sed valent tantùm *in vim conventionis sive contractus*, per verba sæpissimè in R. J. usitatis: Haben uns demnach mit Ihnen/ und sie sich hinwiederumb mit uns verglichen. imò expressè in *R. J. de annô* 1500. in fine dicitur: Und sich auch dero mit uns / und wir mit seiner Königlichen Gnaden in Contracts weise verpflichtet und verschrieben haben. *In vim ll.* autem valent ratione illorum, qui non sunt Status imperii, sed subditi.

Q. 5. Pax religiosa an Karolo V. vi fuerit extorta?

Id quidem scribere non verentur *plurimi Pontificii*, sed figmentum est satis impudens, & à veritate Historicâ alienum. Etenim tùm temporis omne bellum erat sopitum, & Karolus V. ubique ferè videbatur triumfare, *quod Thuanus lib.* 4. *fol. m.* 82. testatur. Metus in dubio non præsumitur, sed *facti atrocitate* demonstrari debet. *l.* 9. *C. de his quæ vi met.* Qualem in hoc pacificationis Tractatu intervenisse, nulla suppeditat historia. Fac verò, Pacem hanc fuisse *metu majoris mali* initam à Karolo V. tamen per hoc non sequitur, fuisse *violenter & vi* ei extortam. Dicamus *actionem mixtam*, quæ plus tamen voluntaria, quàm coacta.

Q. 6. An sacræ Imperii Constitutiones, A. B. R. J. Capit. Impp. Pax religiosa, & novissima Transactio Osnabrugensis, possint mutari & abrogari?

Affirmamus, non tamen soli Imperatori hoc licere dicimus, nec solis Imperii Statibus, sed *Imperatori & Statibus simul.* Ejus enim est legem mutare & tollere, cujus est condere, & *nihil tàm naturale est, quàm eô modô aliquid dissolvi, quô colligatum est. l.* 35. *ff. de R. J.* Non quæro: *an Reip. nostræ id expediat?* hoc enim valdè dubium mihi videtur, adeoque doctioribus considerandum relinquo.

HEXAS III.
DE IMPERIO ROMANO-GERMANICO.

Q. 1. Imperium nostrum R. cur vocetur sacrum?

NOn vocatur *sacrum* propter suam *magnitudinem*, quasi nimirùm idem sit ac *magnum*, ut Poëta scripsit: *auri sacra fames*, id est, *magna*. Sed sacrum hîc idem est, quod *venerandum & æstimandum*, quòd omnes Christiani Reges Imperio R. primas deferant, ac præ aliis illud venerentur.

Q. 2. An Imperium R. à Græcis ad Germanos, an verò ad Gallos fuerit translatum?

Affirmamus prius. Rationes multas adfert *VVurmserus Exerc. I. q. 11. Posterius* arroganter asserit *Bodinus Meth. Histor. cap.* 7. ex hâc ratione, *quòd Karolus M. fuerit Gallus*, idque probat (1.) *à nativitate ejus*, cùm in Galliâ sit natus. *Resp.* Negatur hæc hypothesis, cùm tradant Historici, Karolum M. natum esse aut in villâ *Ingelheim*, quæ est in pagô Navensi Moguntiæ vicinô, aut in arce *Karlsbergâ* in superiori Bojariâ, aut *Vargalaha pagô* in Thuringiâ propè Unstrud; de quibus locis licet non conveniant, illos tamen omnes *in Germaniâ* esse notum est. (2.) *à linguâ*, quòd calluerit linguam Gallicam. *Resp.* Calluit Karolus etiam linguam Germanicam, cùm scripsisse dicatur Grammaticam Germanicam, & mensibus atque ventis nomina indidisse Germanica. *Crantz. Lib. 2. Rer. Sax. cap.* 8. (3.) *à moribus. Resp.* Candor & integritas propior fuit Germanorum quàm Gallorum. (4.) *à Parentibus.* Resp. Eum habuisse parentes Germanos, latè probat ex Historiâ antiquâ *Reverendus plurimùm atq; Excellentiss. Dn. D. Christfrid Sagittarius, Præceptor quondam meus maximè venerandus, in Diss. Hist. de Karolo M. membr.* 1.

Q. 3. An in Imperiô R. præponderet Monarchia, an verò Aristocratia?

Imperium nostrum nec purè Monarchicum, nec purè Aristocraticum, sed mixtum esse, tanquàm certum, & à Dd. dudum decisum præsupponimus. *Quæ forma præponderet*, quæritur? *Monarchiam*

chiam defendunt *Arumæus & Carpzovius*. *Aristocratiam* præponderare, *Limnæus* asserit, *Arnisæus & alii*. Nos exercitii gratiâ *Arumæi & Carpzovii* sententiam defendere conabimur.

Q. 4. An Imperium nostrum semper fuerit electitium.

Negatur. olim enim merè fuisse hereditarium, Historici testantur: interdum etiam certâ ratione fuit limitatum; aliquando etiam fuit electivum, non tamen ùt hodiernò, sed latiori modô, adeò ut etiam Status Imperii electionem peragerent, quod testatur *Nobiliß. Consultiß. atq; Excellentiß. Dn. Strauchius, Exercit. Exot. Dissert.2. §.1.* tandem tamen incepit esse *purè electitium*, & Electores liberrimam eligendi potestatem soli acquisiverunt. *Nec Obst.* quòd ab Albertô ad Ferdinandum IV. usquè manserint Electores *penes Domum Austriacam*. Resp. quia in laudatâ Domô fuerunt habiles personæ, Electores noluerunt ab eâ declinare, cùm viderint Domum Austriacam magnâ potentiâ eminentem, tanquam murum Imperii opponi regno Turcico.

Q. 5. An Imperium R. omnibus aliis regnis sublimius?

Affirmat id Arumæus Vol.1. de I. P. disc. 17. in pr. sed intelligenda illius assertio *de dignitate Imperii nostri, non de ejus magnitudine aut amplitudine*. Olim quidem Imperium Romanum per totum penè terrarum orbem arma circumtulit victricia. Olim quidem Populus Romanus ortum & occasum terminos Imperii sui posuit, ut qui populi R. res gestas legant, non unius populi, sed generis humani facta discant. Olim quidem *Romanorum Aquila Solem irretortô oculô aspexisse* dicitur, ut loquitur *Nic. Myleryus, JCtus, tract. de Stat. Imper. part. 1. cap. 4.* *Hodiè* verò *Imperii nostri aquila ita deplumata est, ut cæteris animalibus ferè sit despectui*, ut dixit *Crantzius* referente *Arumæô Vol.2. disc.10. th.14.* Aspiciamus vel unum Hispanicum regnum, annon illud amplitudine longè majus nostrô Imperiô R.?

Q. 6. An Imperium Rom. Germ. rectè in insigni utatur Aquila bicipite?

Affirmatur ob antiquissimum ejus signi apud Romanos usum; adeò enim *Aquilæ* Romanis in usu fuêre, ut illas *propria Romanorum signa* dixerit *Lucanus*:

Ut no-

Ut notæ fulsère Aquilæ, Romanaq; signa.

Rationem autem signi hujus dicit *Salmuth in notis ad Pancirollam Lib. I. Rer. memor. p. m.* 583. quòd *Aquila & universarum avium regnum habeat, & sit valentissima.* Sed cur hodiè *bicipite Aquilâ* pro insigni utatur Imperium nostrum, quæritur? Licet quidem multi Scriptores ad antiquiora tempora sigilli hujus originem referant, vix tamen eos errare puto, qui *ad divisionem Imperii R. in Orientale & Occidentale* à Konstantinô M. *factam* principium & causam referunt. *Nec obstat*, quòd *Lipsius* putat, *esse à naturâ alienum, ut detur Aquila biceps*, ac proinde hisce figuris in sigillis non esse utendum. *Resp.* Natura quidem unius corporis unum constituit caput; In corpore verò *mysticô* naturæ quandoque egredimur terminos. In Aristocratiâ plura unius corporis dantur capita. Ita *ob singulares & mysticas causas* talibus uti insignibus congruè quendam & rectè posse, certum est. sic & quidam *equum aureum, alatum* in insignibus habent, nec tamen tales in rerum naturâ inveniuntur.

Hexas IV.

DE IMPERATORE ROMANO.

Q. I. An Imperatores hodiè rectè nominentur Romani?

Affirm. (1.) uti enim Imperatores *translatâ Imperii R. sede Constantinopolin*, nihilominùs tamen dicti fuêre *Romani.* Et Constantinopolis *nova & altera Roma. arg. l. ult. C. in quib. caus. pign. vel hypoth. tac. contrah.* Ita & hodiè eôdem jure, translatâ Imperii sede in Germaniam, Imperatores nostri rectè *Romani* appellantur; Qualibet enim res transfertur cum suis qualitatibus; neque domicilii mutatio efficit, ut quis jus suum, nomen dignitatemque suam amittat. Et possemus inclytam *Viennam* nominare *novam sive tertiam Romam*, quia hodiè caput Imperii Romani ibi residet. *Ubicunque enim Imperator R. est, ibi Roma est.* scribit *VVurmserus Exerc. I. J. P. q. 10. item Arumæus Vol. 2. J. P. disc. 4. p. m.* 30. (2.) Nemo publicâ auctoritate titulum illum in dubium hactenus vocavit, licet igitur privatus contrà disputet, illud nullius est momenti. Hinc *ac-*

ohlas

obstat (1.) *quòd Roma sit ab Imperiô avulsa.* Ergò Imperator, cùm illam tanquam caput Imperii non ampliùs possideat, non potest dici Romanus. Quemadmodum enim homo capite truncatus hominis titulô non est dignus, ita nec Imperator Româ tanquam capite Imperii avulsâ, rectè Romanus appellari potest. *Resp.* (1.) Roma ad Imperatorem *jure* pertinet, licet hactenus Pontifices Gregorium VII. secuti *potentiâ* illam tenuerint. (2.) Negatur consequentia *à capite naturali ad mysticum*, aliàs sequeretur, quòd Imperatore mortuô Imperium dicatur mortuum, & Papâ mortuô Ecclesia R. mortua esse dicatur. (3.) Imperator vocatur *Romanus* hodiè *non à Româ, sed ab Imperiô Romanô*, quod ad gloriosum Christi adventum creditur duraturum, arg. *Dan.* 2. *&* 7. *Nec obstat* (2.) quòd translatâ Imperii sede in Germaniam Imperator potiùs *Germanus* dicendus. Resp. ideò etiam vocatur *Rex Germaniæ.* Verùm ex hôc non sequitur, quòd non etiam se possit nominare *Regem Romanorum.*

Q. 2. An Romani Impp. titulô hodiè receptô rectè utantur?

Affirm. Latiorem titulum olim usurpabant Imperatores Romani, ut patet ex Recessibus Imperii. Qualem cùm *Karolus V.* etiam apponeret literis ad *Franciscum* Regem Galliæ, sarcasticè Rex Galliæ Responsorias suas ad Imperatorem missas ita incepit: *Franciscus I. Rex Galliæ, Galliæ, Galliæ.* Imò alias literas ad Imperatorem laudatum scriptas auspicatus est ita: *Franciscus DEI Gratiâ Franciæ Rex, & Dominus Jonesse,* qui fermè est totius Galliæ minimus pagus. Retulit hæc aliquando *in Coll. priv. Histor.* suprà citatus *Excellentissimus Dn. D. Sagittarius, Patronus meus maximè colendus.*

Q. 3. An Imperator rectè se vocitet protectorem & defensorem Ecclesiæ?

Affirm. D. Lutherus apud Sleidanum lib. 14. putat, quòd titulus hic sit *ventosus & falsus*, cùm solus Christus Ecclesiam suam defendat. *Sed Respondetur* distingv. inter *defensionem mediatam & externam*, & inter *spiritualem, internam & immediatam,*

tam. *Posterior* soli competit Christo. *Prior* à Christô Imperatori est injuncta. *Obj.* quòd si iste titulus rectè tribueretur Imperatori, sequeretur, Ecclesiam Romanam esse veram Ecclesiam. *Resp.* Intelligimus *Ecclesiam Christianam*, & opponimus eam superstitionibus Turcicis, uti apparet *ex R. I. de annô* 1512. §. und nach dem wir. & ex *Capitul. Ferdin. III. art.* 1. §. 1.

Q. 4. Imperator R. an unquam fuerit totius mundi Monarcha?

Negatur. Nunquam enim universus mundus paruit Imperatori R. quod Historicorum comprobat Senatus. *Objic.* (1.) quòd *l. 9. ff de L. Rhodiâ de jact.* Imperator Antoninus *Mundi se Dominum* asserat. *Resp. Synecdochicè* hoc intelligendum, sumitur enim *totus mundus ibi pro majori* ejus parte, non quidem per se, sed *contemplatione regnorum aliorum*, uti explicat Arumæus vol. 2. de J. P. Disc. XVI. n. 26. p. m. 543. *Obj.* (2.) quòd Sacra Historia de *Augustô Imp.* referat, illum tempore nativitatis Christi edictum promulgâsse, ut *totus* describeretur *orbis*. Resp. Sume, uti dixi, partem majorem pro totô, aut intellige *totum orbem Romanum*, quem Imperator Justinianus *orbem suum* vocat. *l. unic. C. de rapt. virg.* *Obj.* (3.) quòd apud multos Historicos R. *totius orbis dominium* Imperatori tribuatur Rom. ut adeò *Bartolus in l. hostes. 24. ff. de capt. & postlim. revers.* scribere non sit veritus, *esse eum hæreticum, qui negaverit, Imperatorem universi terrarum orbis dominum esse.* *Resp.* *Bartolus* deceptus fuit gloriabundis *Romanorum Scriptorum* testimoniis, quæ tamen domestica sunt & nihil probant, & omnibus his & similibus objectionibus potest suprà data Responsio satisfacere.

Q. 5. An Imperator possit alienare res Imperii?

Negatur. Nec enim imperium est in marsupiô Imperatoris, ut eleganter loqvuntur Dd. quidam, *ita ut bona ejus prodigere & pecuniæ instar per fenestram ejaculari ei liceat*; sed in administratione, protectione, ejusq; conservatione consistit. Dicitur enim Imperator (1.) *Semper Augustus.* zu allen Zeiten Mehrer des Reichs, *ab augendô Imperiô*, & non alienandô.

Arum.

Arum. Vol. I. *de J. P. Disc.* 15. *th.* 32. (2.) Dicitur *tutor Imperii*: Tutor autem non potest alienare res pupilli, *tit. ff. de reb. eor. qui sub tut. sunt.* *Nec obstat* exemplum *Karoli IV.* qui multa Imperio alienavit. *Resp. de facto hoc est*, & alienationes hæ à seqq. Imperatoribus *retractari* potuissent, quod probatur exemplô *Ferdinandi I.* qui plurima à *Karolô Vtô* Regi Galliæ concessa retractavit. *Distinguimus* tamen *inter res majoris & minoris æstimii*, & hæc distinctio in ipsis Capitulationibus Impp. approbatur. Pertinet huc quæstio: *An Donatio Constantini M. Imp. sit unquam facta, & si facta, an revocari possit? Posterius affirmatur. Prius communiter negatur.* Multa passim à Dd. hâc de donatione traduntur, ut satius ducam tacere prorsùs, quàm pauca de illâ scribere. Unicum adducam *Lutheri* de illâ donatione judicium, quod habetur *Tom. VI. Jen. fol.* 520. Wer Ohren hat zu hören / der höre eine weidliche / fette / dicke / wohlgemeste / eine rechte Päbstliche Lügen.

Q. 6. An Imperator possit resignare Imperium?

Affirm. Si id fiat (1.) *cum consensu Electorum.* per R. J. de anno 1559. ibi: mit Vorwissen / Raht und Bewilligung. (2.) *ex prægnantibus & gravibus causis.* per d. R. J. in princ. ibi: aus mercklichen / grossen / dapffern und trefflichen Ursachen. Quales habuit ibi Karolus Vtus, dum resignavit imperium. Sic cùm *Heinricus IIdus* vellet vitam canonicam ingredi, Electores noluerunt in resignationem illam consentire, sed vi quasi à propositô illô Imperatorem suum detinuerunt, ut Historiæ testantur Romanæ.

Hexas V.
DE STATIBUS IMPERII.

Q. 1. Quæ probent Statum esse Imperii?

Fit quis Imperii Status, communi Imperatoris ac Statuum Imperii consensu, *per communicationem juris sessuræ & voti in Comitiis*, & receptionem solennem in numerum Statuum. *Probat* autem, aliquem Statum esse, 1 *Matricula Imperii*, quæ plenè probat jus Statûs. Est enim *instrumentum publi-*

C 2 *cum*.

tum, quod plenam facit probationem. *arg. l. 5. C. de probat.* *Obst. quòd matricula sit imperfecta. Resp.* matricula dicitur imperfecta *ratione enumerationis Statuum*, non *ratione testimonii.* II. *Jus sessionis & suffragii*, quicunque enim vocatur ad comitia & habet jus suffragii, ille est Status. *Status* enim dicitur à *stando, quòd stationem aut sessionem ac suffragium* in Conventibus Imperialibus habeat, daß Er eine Stimme und Stand in den Reichsversamlungen habe. R. A. *de anno* 1548. §. Wenn auch ein Ausgezogener. *VVehner. Obs. verb.* Stand des Reichs. Non addo *collectas & territorium*. quia à collectis potest quis immunis esse, vel etiam collectas solvere, nec tamen esse Status. Deinde Status Imperii potest quis esse, licet non habeat territorium, quod experientia testatur. *Add. quest. 6. infrà.* Et potest quis territorium habere, nec tamen Status esse, uti Nobiles immediati.

Q. 2. An Imperator sit Status Imperii?

Neg. (1.) quia non habet jus suffragii in Comitiis sed jus proponendi, & votorum approbationem. (2.) *Si esset Status*, sequeretur, quod Imperium nostrum purè sit Aristocraticum, quod est absurdum. (2.) Imperator *caput est imperii.* R. A. *de an.* 1530. §. Dergleichen wir als Römischer Keyser und Haupt. Status Imperii sunt *membra*, einverleibte Glieder.

Q. 3. An Status Imperii comitia particularia inter se instituere possint?

Præter Electores reliquis Imperii Statibus conventus particulares celebrare non licet, *regulariter* intellige. Possunt enim interdum quidam convenire, sed *non de totius imperii negotiis consultandi gratiâ, sed de aliis particularibus, quos inter se habent.* Ubi tamen, ne sinistra inde aliqua nascatur suspicio, de causis congregationis Cæsarem certiorem reddunt. Talis est conventus ille, in quò fœdus hæreditarium, quod est inter sereniss. domum Saxonicam & Hassiacam, renovari solet. Collegii item Hanseatici conventus, in quibus de rebus mercatoriis consultant, rectè forsan huc referimus quoque.

Q. 4. An

Q. 4. An Status Imperii in comitiis habeant parem cum Imperatore decernendi potestatem?

Status conjunctim consideratos parem & æqualem cum Imperatore habere potestatem decernendi, probamus ex solenni illâ in R. J. sæpiùs usitatâ formulâ: Haben uns demnach mit ihnen/und sie sich hinwiederumb mit uns verglichen. Sicut igitur Cæsar nihil potest definire, si Status omnes dissentiant: ita nec Status, si Imperator dissentit. Possident enim *summam potestatem* Imperator & Status simul sumti, *pro partibus indivisis. Add. Hex.* 2. *q.* 3.

Q. 5. Rex Bohemiæ an Imperii Status sit?

Negamus cum *Arumæô Comment. cap.* 4. *n.* 48. qui latissimè illud probat, & dicit, eum membrum esse imperii, non Statum, propriè ita dictum.

Q. 6. An Status Imperii possit esse sine territoriô?

Affirmatur. Jùs enim statûs non est glebæ pretium, sed summi Principis præmium & personæ celsitudo, ideoque non rei hæc dignitas inhæret, sed personæ. Quod satis testatur novissimum Exemplum illustrissimi Principis, *Johannis Ferdinandi de Porcia*, in modernis Comitiis solenniter in *Imperii Statum* evecti.

Hexas VI.
DE ELECTORIBUS.

Q. 1. Quando Collegium Electorale cœperit?

Tempus, quô Electores, *columnæ illæ Imperii immobiles*, (*per A. B. tit.* 3.) augustissimam suam dignitatem fuerint nacti, non potest accuratè definiri, *arg. A. B. tit.* 1. *princ.* ibi: Zu solcher Wahl/ nach alter löblicher Gewohnheit/ quod sæpius in A. B. & R. J. repetitur. *Obj.* (1.) quòd Bellarminus (qui didicit *bellare minus*) expressè *Gregorium Vtum* Auctorem Collegii Electoralis faciat. *Resp. Est testimonium domesticum* & nihil probat. Vide *Dn. Strauch. Exoter. Exercit. Diss.* 2. § 1. *p. m.* 43. *Obj.* (2.) quòd *ante Fridericum IIdum* Electores non fuerint, quia nullus Historicorum hoc meminit. *Resp.* Id valdè dubium est aliis. Deinde etiam, non licet ab auctoritate Historicorum *negativè* argumentari. Quæ à Dis-

sentientibus alia opponuntur, *probabilia* tantùm sunt. *Vide Arum. Vol. 2. Disc.* 18. §. 32. qui & ipse post recensitas varias opiniones subjungit: *Tempus & auctorem hujus Collegii introductionis minimè liquere.*

Q. 2. An Electionis suffragium competat Electori ante annum 18. completum?

Eximia & excellens tantorum Heroum virtus progressum ætatis non expectat. Virtutis in Magnatibus celerior quàm ætatis cursus est, & meritò in iis jus privatorum non attenditur. *Octodecim* igitur *anni* Electorem majorem faciunt. Sed *annus ille octodenarius num debeat esse completus*, quæritur. *Affirmamus per A. B. tit.* 7. *in fin.* ibi: achtzehn gantze Jahr. *Nec obstant Rudolphi IIdi & Friderici IV. Electorum exempla*, qui ante annum 18. completum acceperunt Electoratum, quod testatur Buxtorfius. *Resp. id factum esse Anno* 1327. *adeoque longè ante conditam A. B.* Cæterùm accuratè in hâc materiâ distinguunt Dd. inter *jus succedendi*, & *jus suffragii*. Nobis liceat quoad posterius subdistinguere inter *actum primum seu potentiam*, *& inter actum secundum seu exercitium.* Jus suffragii *ratione actûs primi* competit primogenito Electoris statim à successione, sive sit pubes sive non; *ratione autem actûs secundi vel exercitii* demum post 18. annum completum.

Q. 3. An Elector absens votum suum per literas mittere possit?

Negatur per A. B. tit. 1. §. auch segen & §. und welcher Chur-Fürst. *Ratio est*; quia Electores conveniunt non tantùm ut *eligant*, sed ut etiam *priùs deliberent*. Jàm qui per literas votum suum mittit, ille non potest priùs sermocinari cum Collegis, atque deliberare. Justô autem impedimentô à Curiis Electoralibus detentus Elector (*per A. B. tit.* 25. §. *quandocunq.*) Legatum debet mittere *cum plenô mandatô*, per A. B. tit. 1. §. auch segen ibi: mit vollkommener Gewalt / *nec ad certam personam eligendam instructum, sed cum liberrimâ deliberatione*. Pertinet huc quæstio vulgata & ardua. *An Electores eligant ut singuli, an ut Collegium?* Aff. prius, alias enim sequeretur, singulos Electores pro septimâ duntaxat parte conferre ad electionem, quod est absurdum. Distinguo tamen

inter

inter jus eligendi prout denotat *jus denominandi certum aliquod individuum imperaturum*, & prout denotat *jus applicandi imperium in electum*. *Prius* competit Electoribus singulis, *posterius* non uno, sed omnibus & toti Collegio, *nisi casu*, si omnes Coelectores essent mortui, aut absentes, aut ante electionem perfectam recesserint; tunc enim dicunt, penes unum remanere jus denominandi Imperaturum, & applicandi Imperium in electum. 825

Q. 4. An Electores non-Catholici salvâ conscientiâ Missæ, quæ ante actum Electionis ab Electoribus Catholicis peragitur, interesse possint?

Negatur, quia scandalum præberent. Adeòq; Electores non-Catholici secedunt hodiè in proximum sacellum, donec Missa est missa & finita. *Nec obstat*, quòd A. B. non possit mutari, ibi enim tit. 2. expressè dicitur: in der aller Gegenwertigkeit. *Resp.* (1.) Verba illa referenda non ad Electores, sed ad publicum cœtum. (2.) Aut dicendum, quòd A. B. possit mutari *in causis conscientiæ & religionis*.

Q. 5. Cur Electores Ecclesiastici ab Imperatore vocentur Neven/Nepotes, & Politici Oheimen?

Quod prius attinet, scribit Magnus Noster *Arumæus Vol.* 1. *J. P. Disc. 9. membr.* 1. *in fin. p. m.* 42. *causam se nec ab aliis expiscari, nec proprio Marte excogitare potuisse*. Quidam id *singulari Imperatoris affectioni* tribuunt, cùm amor erga Nepotes esse vehementissimus soleat. Quid si dicamus, quemadmodum nepos ex sorore nobis dicitur, qui sororis nostræ filius est: eôdem sensu ab Imperatore, vel Imperiô, cujus soror quasi Ecclesia est, arg. Nov. 6. pr. hujus autem filii cùm quodantenus Ecclesiastici sint Electores, *nepotum* hinc nomine appellari. *Politicorum Electorum* nomen Oheimen est agnationis cognationisve nomen. *Arum. l. cit.* Quemadmodum etiam Rex Galliæ quemlibet Principem *cognatum suum* (*seu cousin*) appellat, quamvis sanguine ipsi non sit junctus. Quanquam etiam hæc differentia inter Oheim & Neven non semper neque ubique ab Impp. in R. I. sit observata, teste *Limnæo Tom. I. Lib.* 3. *c.* 3. *n.* 36.

Q. 6. An

Q. 6. An jus succedendi possit eripi primogenito Electoris?

Negatur (1.) quia habet jus primogenituræ à lege, nimirùm A. B. tit. 24. *§. decernimus igitur* (2.) quia dignitas Electoralis est inseparabilis à ditionibus. *Secus tamen*, si primogenitus *vel est mente captus vel aliô modô inhabilis ad gubernandum*. d. tit. 24. & tit. 7. A. B. Ubi tamen distinguendum, *utrum ista dementia fuerit perpetua, vel temporalis*; vel, an sit spes reconvalescentiæ, vel non. *Si est temporalis*, tunc nihilominus succedit, licet ipsius Electoratûs administrationem non habeat, sed *ejus nomine Curator*. *Si autem dementia est perpetua*, non ad Curatorem quempiam pertinebit Electoratûs administratio, sed ejus proprietas unà cum officiô Electorali *ad proximum agnatum* secundum ordinem *A. B.* rectè pertinebit. Alia quæstio est, *an primogenitus possit renuntiare juri primogenituræ?* Quæ *affirmatur*. cùm quilibet juri pro se introducto possit renunciare. Vide *Limn. Tom. I. de J. P. lib. 3. cap. 7. n. 35*.

HEXAS VII.
DE PRINCIPIBUS.

Q. I. Quænam familiæ in Imperiô Romanô sint Archiduces?

PRincipes hodiè plurimi audiunt *Duces*, quod nomen antiquis Germaniæ temporibus *militaris* fuit *officii*. Exercitum enim qui ducebant, *Duces* dicebantur, Germanicè Hertzoge / quasi Herren des Zuges / sive, die vor dem Heer hertziehen. Inter hos singulari prærogativâ *Archiduces* gaudent. Nulla autem alia est familia in nostrô Imperiô eâ dignitate conspicua præter *Austriacam*. Maximilianus *Archiducis* titulô primus usus fuisse videtur in *R. I. de anno* 1495. nam ante eum *in R. I. de annô* 1442. *Fridericus Tertius* se nominat solùm *Ducem Austriæ*. Et non absurdè hinc creditur illa prærogativa à dictô Imperatore *Friderico III.* laudatæ familiæ Austriacæ concessa ac data. Licet autem non defuerint alii quoque Duces ad eandem adspirantes, nunquam tamen sua in vota Imperatorem potuerunt pertrahere. *Sixt. de Regal. cap. 4. num. 30.* Erronea autem prorsus est opinio illorum, qui dicunt, quòd

cùm

cùm Ducum filii appellitentur *Duces*, *primogenitus* eorum Indigitetur *archidux*. Ab Archiducibus differunt *magni Duces*, Groß-Hertzoge / e.g. extra Imperium nostrum *magnus Dux Moscoviæ*, & *magnus Dux Lituaniæ*.

Q. 2. An Saxonici Principes à Wittikindô orti?

Serenissimam domum Saxonicam, quæ inter omnes illustres familias ferè est antiquissima, *à VVittikindô Magnô Saxonum Rege*, qui cum Karolô Magnô acerrima gessit bella, per Ditgremum nepotem, indubitatâ propagine ortam esse, venerandus Historicorum Senatus constanti probat asseveratione. Asserunt quidam, *VVittikindum non fuisse Regem Saxonum*, sed solùm *Ducem bellicum*, & unum ex primoribus Westphalorum. Verùm communis sententia hôc modô non refellitur, non enim evincitur, ipsum subsequenti tempore non fuisse factum Regem & Saxonibus imperâsse.

Q. 3. An quilibet Princeps imperii tantum possit in suô territoriô, quantum Imperator in Imperio?

Principes Imperii in suis provinciis Imperatorem repræsentare dicuntur, *Magnificus Dn. Richter*, *JCtus celeberrimus*, *part. I. Dec. IV. n.* 16. Ein jeder Fürst ist in seinem Fürstenthumb gleichsam selbst Keyser / *Idem part. I. Dec. XV. n.* 14. Non tamen *generaliter* & *absolutè* regula prædicta est accipienda, sed *secundum quid*. Nimirùm non de *juribus majestaticis vel Reservatis Imperatoriis*, sed de *juribus tantùm territorialibus & concessis*. Valdè igitur errant, qui *generaliter* eam intelligunt, cùm ejus generalitas falsissima & crassô quôdam errore sit introducta, *consentibus Reinkingiô & Limnæô*.

Q. 4. An Principes Germaniæ sine juris solennitatibus testamenta sua ordinare queant?

Quòd Reges ac Principes nullum superiorem recognoscentes sine juris solennitatibus ultima sua elogia condere possint, de hôc nulla ferè controversia apud juris nostri interpretes est ampliùs, cùm solennitates istæ *merò jure civili* sint introductæ, quô Principes soluti dicuntur. *l.* 31. *ff. de ll.* Sed *de Principibus Germaniæ* difficilior est quæstio. *Affirmanda* tamen, per commu-

nem regulam: quòd *quilibet Princeps tantum possit in suô territoriô, quantum Imperator in Imperiô. Add. VVurmserus Exerc. 2. Jur. publ.* 40. 18.

Q. 5. An quilibet Princeps jus nobilitandi habeat?

Affirmat Vultejus l. 1. de feud. c. 8. n. 10. & Nold. de Nobil. cap. 2. n. 177. Negat Limnæus lib. 6. J. P. cap. 1. n. 48. quem sequimur. (1.) quia jus nobilitandi *de Reservatis Imperatoriis* est. (2.) quia aliàs nullum esset privilegium *Archiducum Austriæ*, quod extat apud *Limnæum Lib. V. J. P. cap. 2. Obj.* (1.) Principes habent regalia. *Resp.* Sed non ea, quæ Reservata dicuntur. (2.) Electores possunt creare Imperatorem. Ergo multò magis Nobiles. *Resp. Negat. conseq.* talis enim argumentatio *in privilegiis* non procedit.

Q. 6. An Principes in contractibus civiliter obligentur?

Affirmo. Quòd Principes ex contractu cum subditis initô *& naturaliter & civiliter obligentur*, adeò ut obligatio adstringat etiam successores eorum ad ejus observantiam, accuratè evincit *Magnif. Dn. Richter cit. Dec. IV. n. 43.* Princeps etenim *in contractibus* utitur *jure communi*, & pro *privatô* habetur. *Arum. Vol. 2. J. P. Disc. 7. th. 21. §. 1* p. m. 164. Et quis quæso cum Principe contraheret, nisi efficaciter obligaretur? Benè tamen *Arum. vol. 2. Disc. 10. n. 19. p. m.* 315. scribit, *contractus Principum non admittere disputationes subtiliores, & quæ sunt de rigore juris, sed omnem eorum tractationem debere esse ex æquô & bonô, cùm & contractus omnes Principum sint bonæ fidei.*

HEXAS VIII.
DE EPISCOPIS ET PRÆLATIS.

Q. 1. An Episcopi Germaniæ habeant territorium?

PErsonæ quidem Ecclesiasticæ *propriè* territorium non habent, sed tantùm *diœcesin seu districtum. Arum. Vol. 2. dis. 18. n. 46.* Postquàm tamen Germaniæ Episcopi in numerum *Principum Imperii* sunt cooptati, atque ita, qui propter animarum regimen *Principes* solùm erant *cœli*, iidem *Principes* facti sunt *regni*, *potestatemq́ secularem* in investiturâ ab Imperio fuerunt adepti, hinc

jure

Jura hodiè habent *territorialia* in suis districtis, idemque jus, quod Principes Politici in suis obtinent territoriis, nimirùm non solùm imperium & jurisdictionem, sed & superioritatem ac jura Regalia. Vide *Instr. Pac. art.* 5. §. 3. *& seqq.*

Q. 2. An Episcopi uni tantùm præsint civitati?

Episcopos, simpliciter ita dictos, *uni tantùm civitati* & vicis ei adjunctis præesse scribit *Paurmeisterus lib.* 2. *cap.* 7. *de Jurisd. Imp. R. n.* 3. In Germaniâ tamen nostrâ, de quâ & ipsi debet esse sermo, præter Archiepiscopos, Episcopos etiam quosdam absolutè sic dictos, *non uni tantùm civitati, sed integris etiam provinciis praeesse*, cuivis notum est.

Q. 3. An tempore Karoli M. in Saxoniâ nostrâ fuerint Episcopi?

Negatur (1.) quia tùm temporis Saxones omnes, vel tamen plerique, erant pagani. (2.) ipse *Karolus M.* in Saxoniam armis domitam religionem Christianam introduxit.

Q. 4. An Capitulum, sede vacante Episcopali, jus suffragii in Comitiis habeat?

Affirm. Etenim in R. J. de annô 1555. R. J. de annô 1559. & R. J. da annô 1576. capitula subscripserunt. Et hoc novissimè decretum est *in Instr. Pac. art.* 5. *§.* 6. ibi: bey vacirender Stelle/ die Capitul und die jenige/ welchen die Verwaltung mit denselben zu gleich gebühret/ sollen so wohl auf allgemeine/ als absonderliche Deputations-Visitations-Revisions-und andere Reichs-Convent dem Gebrauch nach schrifftlich beruffen werden und ihre Stimme führen. Excipe tamen *Capitulum sedis Electoralis*, quod in actu Electorali sive in Electione Imperatoris R. Jus suffragii non habet. Etsi enim sede vacante aliàs omnis jurisdictio apud Capitulum remaneat, tamen quæ *speciali lege personæ* competunt, Capitulo non cedunt. *Gail.* 1. *observ.* 30. *n.* 10.

Q. 5. An Episcopi bona Ecclesiæ alienare vel in feudum dare possint?

Negatur utrumque. Prius per *Nov.* 7. *& tot. tit. de non alien. rebus Eccl.* Posterius per 1. F. 6. *Ratio*, quia Episcopi & Prælati

rerum Ecclesiasticarum procuratores sunt & tutores, non domini; *conditionem igitur Ecclesiæ possunt facere meliorem, non deteriorem. cap. 2. X. de Donat.* Multi tamen excipiuntur casus, quibus bona Ecclesiæ alienari optimô jure possunt, quos vide apud *VVurmſ. Exerc. V. de J. P. quæst. 2.* *Regulariter* igitur alienari prohibentur, in causâ autem *extremæ necessitatis & peculiaris Ecclesiæ utilitatis* alienari non prohibentur.

Q. 6 An Prælati habeant jus suffragii singuli in solidum?

Quidam, non omnes. Monet *Paurmeist. Lib. 2. de jurisd. cap 9. n. 7.* quòd quidam Prælati, licet immediatè imperio subjecti, partim etiam Principum titulô sint decorati; jus tamen suffragii singuli in solidum non habeant, sed universi unius tantùm Principis vicem sustineant, uti *Abbates, Præpositi, Abbatissæ* &c. *Quidam* tamen *Prælati & Abbates*, quorum catalogum exhibet *Aumanus vol. 2. dis. 18. n. 39.* parem cum reliquis Principibus Ecclesiasticis, in subselliis Ecclesiasticis, vulgò der Geistlichen Banck / dicendæ sententiæ potestatem ac suffragiorum jus in solidum singuli hoc tempore obtinent.

HEXAS IX.

DE COMITIBUS AC BARONIBUS IMPERII NOSTRI.

Q. 1. Quæ Comitum Origo?

ANtiquissimis Germaniæ temporibus non tantùm bellici Magistratus *Duces* constituti, ut suprà dictum, sed etiam electi ex nobilitate, qui jura per pagos vicosque redderent, quos veteres Germani Graven appellabant, quæ vox *judicem* significat. per *gloss. Spec. Sax. L. 3. art. 53.* Ein Grav bedeutet nach altem Sächsischen Deutschen einen Richter / darumb haben diesen Nahmen vielunterschiedene Richter. Hinc alii Marcgraven dicti, alii Landgraven / alii Pfaltz-Graven / alii Burg-Graven. Sequior ætas nomine in Imperiô Romanô post Konstantinum usitatô *Comites* eos appellavit.

Q. 2. Comites ac Barones quô respectu ad Principum classem referantur?

Referun-

Referuntur Comites ac Barones ad Principum classem, cùm unum eundemque cum Principibus Senatum constituant in Comitiis. *Paurmeist. lib. 2. de jurid. cap. 2. n. 22. Arum. Vol. 1. Disc. 9. membr. 1. n. 39.* Vocatur ille der Fürsten-Rath. Status enim Imperii omnes in Comitiis in tria Consilia dividuntur, in Consilium Electorum, Consilium Principum, & Consilium Civitatum.

Q. 3. Comites ac Barones an in pari dignitatis gradu?

Affirm. (1.) quia utrique æquiparantur in legibus vestiariis. *Ordin. Pol. de anno* 1530. tit. von Graven und Herren. (2.) in privilegio & jure Austregarum. *Ordin Cam. part. 2. tit.* 3. (3.) in dignitate & munere præsidum Cameræ Imperialis. *d. Ord. Cam. part. I. tit. 1. in princ.* (4.) in Constitutionibus Imperii, ubi nonnunquam voce Herrschafften / quando simpliciter usurpatur, simul Comites ac Barones comprehendi solent. *Obj.* (1.) quòd Comites præcedant Barones. *Resp.* (1.) Hoc *non* est *universaliter* verum, quidam enim Barones quosdam Comites præcedunt. (2.) Licet *ratione præcedentiæ* sit differentia, attamen hinc non sequitur, comites esse in majori dignitatis gradu constitutos, quia & inter ipsos Comites est quædam ratione præcedentiæ differentia. *Obj.* (2.) quòd nomine Comitum in Comitiis quatuor *Comites* suffragentur, *nullus autem Baronum. Resp.* Isti Comites tàm *Barones*, quàm *Comites* repræsentant, ideòque tàm illorum quàm horum nomina in subscriptione Recessuum reperiuntur. *Obj.* (3.) quòd Comites ut plurimùm sint *potentiores* & ditiones ampliores possideant, quàm Barones. Resp. Argumentum à potentiâ ad dignitatem non procedit, ut, qui sit *potentior*, sit etiam *dignior*. *Obj.* (4) Quòd plurimi Barones sint aliorum Principum Vasalli & Landsassii. *Resp.* Imò & ex Comitum numerô multi sunt Principum Vasalli & Landsassii. Rectè igitur *Arum. Vol. 1. Disc. 16. concl. 18 p. m. 156. moribus Germaniæ inter Comites ac Barones, præter nominis & ordinis rationem, parum vel nihil interesse*, scribit.

Q. 4. An omnes Comites in Imper. Rom. sint Status Imperii?

Negatur. Quidam enim Comitatus suos *non immediatè* ab Imperiô in feudum recognoscunt, sed sub aliorum Principum

 juris-

jurisdictione, Landfürstlicher Obrigkeit / eos possident. Et hi Imperii Status non sunt, nec jus suffragii habent, quâ de re expressam habemus decisionem in R. A. *de anno* 1548. §. wiewohl auch. ibi: Welche dem Reich immediatè nicht / sondern andern ihren Lands-Fürsten unterworffen / auch nicht Güter ohne Mittel / von oder unter dem Reich hetten / daß dieselbige in die Anschläge nicht gezogen. Tales sunt Comites de Hardeck sub Austriacis, Comites von Holstein / sub Electore Brandeburgico, Comites von Neugarten / sub Ducibus Pomeraniæ. *Matth. Steph. Lib.* 2. *de Jurisd. p.* 1. *c.* 6. *num.* 115. Istos tamen Comitatus, licet sub Inferiorum Principum jurisdictione sint, *regalem dignitatem* annexam habere, probat *Reinking. de Reg. Secul. & Eccl. Lib.* 1. *Claß.* 4. *cap.* 14. *n.* 34.

Q. 5. Num Comites ac Barones illustrium titulô uti possint?

Distinguendum putant Doctores *inter eos*, qui sunt Status Imperii, *& eos*, qui non sunt Status. Non *his*, sed *illis* tantùm titulum hunc competere dicunt. Hodiè autem videmus illam differentiam non tàm rigidè observari. In titulis sumus hodiè faciles & liberales, non adeò avari, ut antiqui, sed ferè prodigi ac luxuriosi,

Q. 6. An omnes Barones dignitate pares?

Hoc asserit *Paurmeisterus Lib.* 2. *de jurisdict. cap.* 10. *n.* 38. *& seqq.* cùm omnes generali vocabulô Herrn comprehendantur, ùt patet passim ex R. I. ubi sæpiùs dicitur: Graffen und Herren. Licet in decretis Comitiorum *variis* interdum *nominibus* appellentur, alii simpliciter Freye / alii Freyherren / alii Semperfreye / alii *absolutè* Herren / alii *Barones in specie*, quomodo subscriptum in R. I. *anno* 1603. Graff zu Hohenloh / Herr zu Langenberg / und Baron zu Lißfeld. Alii Edle Herren / v.g. Edele Herren zu Heldrungen. Exinde tamen nulla genera Baronum constituenda, asserit *Paurmeiß. cit. loc.* sed eos omnes nobilitate & *dignitate pares* esse. Distinguendum tamen puto omninò, & esse quandam differentiam: (1.) *inter natos & factos Barones.* (2.) inter eos Barones, *quibus sessionem & suffragium in Senatu Imperii habent*, ex quibus in Saxonia nostrâ præ aliis eminet illustris & antiqua *Ruthenorum* familia. & inter eos, *qui eô jure non fruuntur.*

HIAAS

HEXAS X.
DE CIVITATIBUS IMPERIALIBUS.

Q. 1. An differentia ſit inter liberam civitatem & imperialem?

QVicquid inter eas differentiæ quidam agnoſcant, utræque hodiè *pari* cenſentur *jure ac ſtatu*, utræq; enim inter ſtatus referuntur Imperii, & in Senatu Civitatum, in der Städte Raht / ſeſſionem & votum ſibi vendicant. Probamus autem aſſertionem noſtram (1.) quòd hodiè in Inſtrumento Pacis ſemper vocentur die freye Reichs-Stätte/ *liberæ Imperii Civitates*, non ùt quondam in R.I. disjunctim: die Freye und Reichs Stätte. (2.) Quòd in der Ordnung des Regiments *de annô* 1500. generaliter tantùm dicantur die Reichs Stätte. *Non obſtat, quòd Hamburgum, Erffurtum, Brunſviga,* ſint *liberæ civitates, nec tamen Imperiales*, cùm non vocentur ad comitia. *Reſp.* Illæ Civitates *ſimpliciter & abſolutè* non ſunt liberæ, non enim tantùm immediatè recognoſcunt Imperatorem, ſed alios etiam Principes. Dicuntur autem *liberæ*, vel quòd plura habeant privilegia, vel quòd liberæ ſint ab exactionibus Principum aut Comitum & Baronum, vel aliâ ex causâ. Rectiùs autem vocantur *Privilegiatæ*. 829

Q. 2. An Civitates Imperiales ſint Status Imperii?

Affirm. Dubitatum hoc fuit olim *in Comitiis Noribergenſibus anno* 1523. ex hâc ratione, quòd non habeant votum in Comitiis *conſtitutivum & deciſivum*, ſed ſaltem *deliberativum*. Quæ ratio dubitandi hodiè ceſſat, per expreſſam conſtitutionem in *Inſtr. Pac. art. IIX. §. tàm in univerſalibus.* Et quòd ſint Status, *probamus* (1.) quia in matriculâ & quidem authenticâ VVormatienſi annò 1521. promulgatâ, inveniuntur. (2.) Ex multis R. I. in quibus ex ſubſcriptione patet, quòd vocati fuerint ad comitia, quod etiam quotidiana teſtatur experientia. Si ergò vocantur ad Comitia, ſequitur quòd habeant jus ſeſſuræ & ſuffragii, atque hinc ſint Status Imperii. (3.) quia, ut alii Status, onera imperii ſuſtinent.

Q. 3. An dentur civitates mixtæ?

Mixta

Mixtæ civitates dicuntur, quæ partim scil. solum Imperatorem, quoad Regalia; partim Electores aut Duces Imperii quoad territoria, in quibus sitæ sunt, recognoscunt. Ita *Karolus IV.* litem inter Duces Holsatiæ & Civitatem Hamburgensem composuit, ut civitas Ducibus Holsatiæ, *salvis tamen libertatibus*, quas ab Imperatoriô Culmine promeruerit, pareret. Sed *objicit Paurmeisterus lib. 2. c. 4.* quòd non possit dari civitas mixta, cùm *nemo possit esse partim Status, partim subditus*. Resp. mixtio non intelligenda est *ratione Status*, cùm tales civitates prorsus non sint Status, sed *ratione subjectionis*; non enim simpliciter sunt subjectæ, nec absolutè etiam liberæ, ergò dicendæ *mixtæ*.

Q. 4. An Civitates Liberæ Imperiales habeant criminalem jurisdictionem?

Omnes ferè Status Imperii vel concessione Imperatorum vel præscriptione habent criminalem jurisdictionem & merum imperium. Et quidem de Electoribus, Principibus, Comitibus id extra dubium est, quia *illi universas regunt provincias. l. 6. §. qui universas. ff. de offic. Præs.* Sed idem Civitates etiam usurpare Imperiales hodiè videmus ferè omnes, quod exemplô *Lubecæ* & aliarum probat *Arum. Vol. 2. disc. 6. n. 37.* Sed difficilior est quæstio: *An Civitates Imperiales jurisdictionem suam possint in extraneos, Comitia Imperii visitantes, exercere, an verò illam Imperii Mareschallo, vigore officii, debeant relinquere?* Cujus decisionem augustissimo Cameræ Imperialis judicio relinquimus.

Q. 5. An Dantiscum & Elbingum sint Civitates Imperiales?

Neutra. Olim quidem fuerunt status Imperii, sed postea civium defectione acquisivit eas Rex Poloniæ Anno 1557. *Dantiscum* quidem fidum hodieque retinet *Rex Poloniæ*. *Elbingum* verò *Rex Sueciæ* in nuperâ expeditione cum plurimis aliis bellô acquisivit.

Q. 6. An civitatum Hanseaticarum fœdus sit ab Imperatoribus approbatum?

Frustrà disputatur hæc quæstio *hodiè*, cùm in *Instr. Pac. Art.* 17. [illegible]

17. *verſ. hâc Pacificatione &c. apertè* dicatur : *Et civitates Anſeaticæ.* Tacitæ approbationis ſigna etiam Hiſtoriæ nobis monſtrant Imperatorum. Karolus enim IV. pro *Brunſvicenſi* Civitate legitur interceſſiſſe, ut in hoc fœdus reciperetur, Fridericus III. pro *Colonienſi*, Ferdinandus I. & Maximilianus II. pro *Bremenſi.* Rudolphus etiam II. adverſus Eliſabetham Angliæ Reginam iſtarum Civitatum ſuſcepit patrocinium. *VVurmſ. Exerc. 8. quæſt. 5.* Dicuntur autem fortè Anſeaticæ, quòd plurimæ *mari adjaceant*, quaſi an der See Stådte. *VVehner. voce* Hanſee Stådte.

Hexas XI.

DE CIVIBUS AC SUBDITIS.

Q. 1. An civis ac ſubditus differant?

Affirm. Quamvis in unâ perſonâ utriusque qualitas utplurimùm concurrat, intellectu tamen ſeparanda eſt, ut *tantum differat ſubditus à cive, quantum Reſpublica à civitate.* Subditus *relativè* ſe habet ad imperantem, *ut membrum Reipublicæ*, civis *abſolutè ùt membrum civitatis conſideratur.* Poteſt hinc intelligi, ſubditi appellationem *latiùs* patere, quàm civis. JCti quidem id diſcrimen non attendunt, quando civem ac ſubditum indifferenter accipiunt; accuratiores tamen Politici, ne res diverſiſſimas inter ſe confunderent, cautiores eſſe debebant.

Q. 2. An ſubditus ac vaſallus differant?

Affirm. quia *vaſallus ùt talis* ſaltim *ratione feudi* eſt obligatus. Unde *minùs juris* competit Domino in vaſallum, quàm in ſubditum, quia *hujus etiam perſonam* devinctam habet, *illius ſaltem bona*, neque *allodialia*, ſed *feudalia* tantùm. Contingit etiam, ut quis ſit *ſubditus hujus Principis, vaſallus verò alterius*; ut hinc differentia inter vaſallum & ſubditum ſatis appareat.

Q. 3. An Nobiles nati præferendi ſint factis?

Subditi rectè in *nobiles* & *ignobiles* dividuntur. Nobiles autem alii ſunt *nati*, alii *facti*. Quæritur *quinam præferendi?* Præferimus meritò *natos nobiles, ſi majorum virtuti ſuam addant*, armis vel literis claritatem adepti. Hæc enim abſoluta, perfe-

cta & genuina est nobilitas. *Obj.* Nobilis factus videtur præstantior nobili natô, quia multorum suffragiô fit nobilis. *Resp.* Nihil ad præferentiam hoc confert. Nota tamen, quòd ob virtutem suam factus nobilis meritò fit præferendus illi, qui majorum *tantùm* crepat imagines, *propriâ virtute destitutus.* Quem etiam meritò ultimô locô ponit *Schönborn. Lib. 3. Pol. c. 39. Domi tantùm & apud suos Nobiles* tales *Aristoteles* non incongruè appellat. Non tamen contemtim habendi sunt *ob laudatissimos majores & spem melioris posteritatis.*

Q. 4. An Princeps habeat dominium in bonis subditorum?

Affirm. Licet non *formaliter*, tamen *eminenter. Obj.* (1.) quòd sic nullus privatus habeat dominium bonorum suorum. *Resp. Omninò.* Privatus habet dominium *particulare.* Princeps dominium *universale. Obj.* (2.) quòd duo non possint eandem rem in solidum possidere. *l. 3. §. 5. ff. de acquir. vel amitt. poss.* Resp. Scilicet *in eâdem specie dominii*, jàm autem distincta maximè sunt dominium Principis & dominium subditi. *Obj.* (3.) quòd in Democratiâ majestas non tantùm habeat dominium eminens, sed etiam dominium proprietatis. *Resp.* Id ibi aliter fieri nequit, quia majestas est diffusa per totum populum. Et *huc prorsus non pertinet*, nos enim loquimur de nostrâ Republ.

Q. 5. An omnes subditi incolæ sint?

Negamus. Omnes quidem incolæ subditi sunt, sed non omnes subditi incolæ sunt. In locô enim originis viventes subditi sunt, sed non incolæ. Omnes *Judæi* in Imperiô nostrô degentes subditi sunt, sed non omnes incolæ. Adeoque incolæ respectu civium dicuntur, quia omnis subditus vel civis erit vel incola. Sed iterum quæritur: *Nautæ, mendici, Zygani, aliiq; vagabundi, an subditi vel incolæ sint? Arumæus* quidem *Vol. 2. Disc. 29. §. 43.* vocat illos *momentaneos subditos.* Rectiùs tamen forsan vocabimus eos *hospites*; simul ac autem commorandi animô alicubi *domicilium* contrahunt, *incolæ* fiunt.

Q. 6. An Judæi in Imperio R. tolerandi?

Disting.

Distingv. inter *liberam eorum & limitatam certisq; conditionibus restrictam tolerantiam. Tolerandos* dixi, *non recipiendos*, nisi urgentibus causis. id quod Serenissimi Saxoniæ Duces suô satis comprobant exemplô, dum hactenus in suis provinciis nullam ipsis concesserunt sedem. Latissimè hanc quæstionem tractat *B. Parens meus desideratissimus Tom. 6. LL. Theol. de Magistr. Pol.* §. 223. *& seqq.* Sed alia quæstio est: *An Judai cogi possint, ut statutis diebus verbum Dei in Templis Augustanorum vel Pontificiorum audiant?* Affirmant quidam, *quia aliàs nullam occasionem convertendi habeant.* Sed *Respondeo*, possunt haberi alia media illos convertendi, quomodo *Illustrissimus Hassiæ Princeps* in suis ditionibus laudabiliter instituit, ut Judæis in territoriô suô hinc inde degentibus, omnibus ac singulis Giessam convocatis, quotannis bis in Curiâ Oppidanâ, per *Superintendentem Generalem* habeatur concio, in quâ ille Judæorum crassos errores ex fundamentali Linguâ solidè refutat, & ob oculos ponit, nostræque Religionis veritatem ex Vet. Test. clarissimè demonstrat. Rectiùs igitur *negatur* quæstio proposita, propter contrariam in Imperiô nostrô observantiam, nullibi enim videmus illos ad Religionis nostræ cultum in Templis frequentandum cogi. *Pietatis enim ara coactioni inimica prorsus est*, scribit *Arum. Vol.* 2. *Disc.* 9. §. 32. Debere tamen illos sæpiùs *ad hoc admoneri*, asserimus.

HEXAS XII.
DE COMITIIS IMPERII.

Q. I. An Comitia necessariò in liberâ Imperii Civitate instituantur?

D*isting. inter jus vetus & novum. De illô* negatur quæstio *simpliciter*, cùm *Anno* 985. *Quedlinburgi* ab Ottone III. *Anno* 1212. *Martispurgi* à Friderico II. item *Magdeburgi* ab Ottone II. fuerint habita Comitia; quæ tamen non sunt civitates liberæ imperiales, sed *municipales*. *De jure novô videtur* id esse necessarium ob adultam imperii observantiam, cùm per integrum seculum

Comitia in Civitatibus liberis imperialibus fuerint habita. *Re-ctiùs tamen Imperatori & Statibus liberum relinquitur.*

Q. 2. An Imperator possit mutare locum Comitiorum?

Videtur quòd absque consensu Electorum non possit, cùm loci mutatio sit quasi indictio novorum Comitiorum. Sed distingui possunt tempora, an nimirum mutatio loci fiat *re integrâ*, quod dicitur, quando nimirum non omnes Status adhuc comparuerunt; vel *non amplius integrâ*. *Posteriori casu* absque consensu Electorum nequit. *Priori casu* potest. per R. J. de annô 1545. §. dem allen nach. ibi : unser Keyserlich Gemüht billich darzu beweg:nd / diesen Reichs Tag erstreckt und verlegt. ubi Karolus V. Comitia *VVormatiæ* indicta *propriâ voluntate Ratisponam* transfert. *Nec obstat* exemplum Rudolphi II. qui Noribergæ Anno 1611. id commisit *arbitrio Electorum*. *Respondet Arumæus Comment. de Comit. cap. 5. num. 28. pag.* 272. illud fuisse *civilitatis Imperatoriæ* argumentum.

Q. 3. An soli Status Imperii ad Comitia vocentur?

Affirm. Obst. (1.) quòd *Goldastô* teste *in præfat. Tom. 3. Resc. Imp. exteri* etiam *Reges* olim ad Germanorum comitia fuerint vocati. *Resp.* Si unquam hoc fuit factum, factum fuit *extraordinariè*. Res sanè *minùs tuta* est, peregrinos & exteros arcanis interesse deliberationibus Imperii. Et majestatico Comitiorum splendori non parùm decederet, cùm exterorum consiliis opus habere videantur. *Obst.* (2.) quòd *Vice-Mareschallus Imperii* ab Imperatore vocetur ad Comitia, cùm tamen non sit Status. *Resp.* Ille non vocatur ad Comitia, ut *votum & jus sessura* in Comitiis habeat, sed ut *officia* ab Imperatore ipsi assignata exequetur. *Obst.* (3.) quòd *Lutherus* etiam vocatus fuerit ad Comitia Wormatiam. Resp. Vocatus tantùm Lutherus fuit, *sui defendendi causâ*, ut rationem redderet de libris suis. *Obst.* (4.) quòd Karolus V. *Pontificem* ad Comitia evocârit. Resp. Distingv. inter negótia, quæ *ad Remp.* solùm, & quæ *ad universam Christianitatem* pertinent; *Ad has*, non *ad illa* potest vocari, aut si vocatur, vocatus

vocatur *extraordinariè*. *Obj.* (5.) quòd *Nobiles* interfuerint Comitiis. per *A. B. in proëm.* Resp. quidam dicunt, quòd olim Nobiles immediati *Status* fuerint. alii, eos, etiamsi adfuerint, tamen non ùt *Status*, sed ùt *membra Reip.* adfuisse.

Q. 4. An Status ad Comitia vocatus impunè possit emanere, adeò ut nec Legatum mittat?

Pro *affirmativâ* facit. (1.) *Constitutio Maximiliani*, quâ quilibet suô damnô emanere potest. (2.) Quòd *nulla pœna* expressè unquam sit constituta, nisi *jactura voti*, quæ propriè non est pœna, sed necessarium tantùm emansionem concomitans. (3.) *Formula literarum evocatorialium*, (4.) quòd finitis comitiis Imperator *gratias agat* Statibus pro comparitione. *Obst.* (1.) Speculum Suevicum, cap. 39. ubi statuitur mulcta emanentibus. Resp. illud esse nimis antiquum & per contrariam observantiam abrogatum. *Obst.* (2.) quòd sub *gravi pœnâ* evocari possint. per *R. I. de anno* 1522. §. uno wiewohl. ubi expressè dicitur: daß auch alle Stände durch uns aufs höchst erfordert / und bey hoher und schwerer Straffe gebothen und ermahnet werden sollen / in eigner Persohn zu erscheinen. Respond. *Regulariter* hoc non procedere, sed quando necessitas & urgens vel gravis causa exposcat; vel quando *ex dolô* vel *malitiosè* emanent, nos autem loquimur de emansione, quæ fit *ex negligentiâ*.

Q. 5. An in Comitiis vota majora prævaleant?

Affirm. per R. J. de annô 1512. §. Es sollen auch die Churfürster. R. I. de annô 1526. pr. ibi: Und deme / so durch den mehrern Theil beschlossen wird / Folge thun. R. I. de annô 1576. §. da denn die Sache. etc. item A. B. cap. 2. Consistit autem illa majoritas votorum non in *pondere*, sed *numerô*. vide *VVurmſ. Exercit. J. P. VII. q.* 7. Quòd non solùm juri Canonico, sed etiam civili omninò consentaneum est. per *l. quod major. 19. ff. ad municip.* Universi enim consentire non possunt, *l. 1. §. fin. ff. de adquir. poss.* & propter naturalem hominum ad dissentiendum facilitatem res sine exitu futura esset. *l. 17. §. 6. ff. de recept. arbitr.* Ab hâc

regulâ tamen potissimùm excipitur *negotium religionis*, in quô majoritas votorum non valet, aliàs vota Catholicorum, utpote plurium, semper præponderarent. *Vide Instr. Pac. Art. V. §. 19.* ibi: *in causis Religionis sola amicabilis compositio lites dirimat, non attentâ votorum pluralitate.* Excipiuntur & alia quædam, quæ vide apud *VVurmf. l. cit. & Arum. Vol. 1. Disc. 9. §. 73.*

Q. 6. Comitia particularia quæ?

Illa describit *Arum. Vol. 1. Disc. 9. th. 10.* quòd sint *congregatio certe ex corpore Reip. R. partis.* Quam descriptionem, cùm illâ Cæsar-seu ejus Commissarii nec *excludi semper* nec *includi* videantur, ut definito sufficientem, amplectimur. Sunt enim particularia comitia, cùm vel Electores soli conveniunt, vel unâ cum Electoribus Imperator aut ejus Commissarii, & certi Status. Priora vocantur **Churfürsten-Täge**/ cùm de gravibus quibusdam Imperii negotiis consulcant, & **Wahl-Täge**/ cùm de eligendô Rege Romanorum deliberant. Posteriora vocantur vel *conventus Deputatorum*, Deputation-**Täge**/ in quibus hodiè numerus ex utriusque Religionis Proceribus æqualis esse debet, per *Instrum. Pac. Art. 5. §. 18.* vel *Visitatorum Cameræ*, quibus jus potestasque est, visitandi, corrigendi, reformandi Cameram Imperialem, per *Ord Cam. part. 1. cap. 50.* Ad comitia particularia pertinent quoq; *Circulorum conventus*, **Kreyß-Täge**/ de quibus omnibus consule Jurispublici Compilatores.

HEXAS XIII.

DE JURE SACRORUM, EORUMQUE CONSERVATIONE.

Q. 1. An Religio spectet ad Principes?

DIstingvo inter cultum Religionis *internum*, qui consistit in prædicatione Evangelii, peccatorum remissione, sacrorum administratione, & hic cultus spectat ad Ecclesiæ ministros; & inter *externum*, qui ad Principes spectat. Vel dici potest, *Religionem & sacra* pertinere ad Principes ratione *conservationis & custodiæ*, non verò ratione *administrationis*. *Obj. (1.)* quòd Prin-cipes

cipes Ecclesiastici *ipsi* quandoque sacra administrent. Resp. Hoc si faciunt, faciunt *ut Episcopi*; non ùt *Principes Imperii*, duplicem enim personam repræsentant. *Obj.* (2.) quòd Religio pertineat ad *solum Pontificem*, ille enim est solus articulorum fidei conditor. Respond. In probatione committitur apertus circulus, ad idem enim principium probationis recurritur, quod anteà probatione indiguit. Cæterùm hîc obiter addo, cruentum & funestum bellum *Anglicum* ortum fuisse superioribus annis *potissimùm* propter *absolutam in Ecclesiasticis potestatem*, quam sibi arrogabat Rex Angliæ *Karolus Stuart*, cui contradicebat *Parlamentum*, illumque brevi processu institutô, inauditô exemplô, morti sat ignominiosæ adjudicabat, publiceque *è vitâ & regnô* exterminabat. Eam quidem potestatem Ecclesiasticam jure Regi Angliæ competiisse, probat Auctor Defensionis Regiæ *Salmasius p. m.* 316. *& seqq.* cui acriter se opponit *Miltonius*, ut videtur, Puritanismô infectus. Puritani enim omnem potestatem Ecclesiasticam *Regi* prorsùs denegant, eamq; adjudicant *Populo*.

Q. 2. An Religio possit imperari, an verò debeat esse libera?

Affirmatur posterius. Nihil enim est æquè voluntarium quàm Religio. *Prius negatur*, quia nemo potest cogi, ut credat aliquid invitus; nec etiam Princeps habet imperium in animos, nec circa interna aliquid potest disponere. *Mentium Rex DEUS est*, sanctus dicit Pater *Augustinus*. Dd. variè distinguunt. Dicunt quidam: *coactionem esse duplicem*, unam *propriè dictam*, quæ per vim externam fit & armis, & hæc est *illicita*. Ex tali enim coactione non alius est sperandus eventus, nisi sanguine plenus, quod satis sufficienter testatur laniena Parisiensis. Alterum *impropriè dictam*, quæ fit verbis & rationibus persuasoriis, & hæc est *licita*. Alii aliter distinguunt. Nos priorem retinemus. Assertionem autem nostram, *quòd religio debeat esse libera*, probamus per *Instrum. Pac. art.* 5. §. 12. ibi: *Subditis beneficium emigrandi concessum.* Licita igitur *expulsio*, non *compulsio*.

Q. 3. An potestas circa Religionem Statibus Imperii competat jure territorii?

Frustra

Frustrà hodiè disputatur de hâc quæstione. *Expressè enim* hoc asseritur in *Instrum. Pac. art. V. §. 12.* ibi: *Cùm ejusmodi Statibus immediatis cum jure territorii & superioritatis, ex communi per totum Imperium hactenus usitatâ praxi, etiam jus reformandi exercitium Religionis competat.*

Q. 4. An licitum sit disputare de Religione?

Videtur id hodiè *prohibitum*, per *Instr. Pac. art. 5. §. 17.* Sed *Respondeo*: (1.) ibi illæ tantùm prohibitæ disputationes, quæ maliciosas & seditiosas conclusiones producunt, & *vergunt in præjudicium Transactionis Passaviensis, Pacis religiosæ, & noviß. Osnabrugensis.* Vel dicendum (2.) ibi prohiberi disputationes hodiè de iis *externis*, quæ *olim* visa fuerunt *controversa* & *nunc* per dictas Transactiones sunt *composita*; non autem de *internis*, an scil. hæc vel illa Religio sit vera vel falsa.

Q. 5. An potestas Academias erigendi, Vicariis Imperii tempore interregni competat?

Negant Besoldus ac Limnæus. *Objiciunt* Dissentientes *A. B. tit. 5.* ex quo colligunt, quòd *Vicarii debeant habere omnem dignitatem & potestatem, quam habet Imperator sive Imperium. Respondet Besoldus*: hunc titulum esse intelligendum de *negotiis, quæ moram non patiuntur*, secus autem est in erectione Academiarum. *Limnæus* respondet *ad alleg. tit.* (1.) illum non esse applicandum ad ea negotia, quæ *speciali* indigent *mandatô*. (2.) non esse hunc textum trahendũ ad *Reservata Imperatoris*, sed tantùm ad ea, quæ administrationem Imperii concernunt, ut expressè apparet ex verbis: *Soli Imperatori [illegible] Regi Romanorum reservamus.* (3.) non omnis potestatis fieri ibi mentionem, sed *quasdam* tantùm potestates enumerari. Negatur igitur quæstio de *Electoribus Vicariis*, non tamen de *Rege Romanorum, vicario Imperii*, quem Academiam erigere posse probatur per *Ord. Cam. part. 1. tit. 3. §.* desgleichen.

Q. 6. Potestas concilia indicendi in Imperiô Romanô cujus sit?

Concilia generalia dependent à *civili majestate*. Cùm igitur in Imperiô nostrô majestas non sit penes solum Imperatorem, sed & penes Status conjunctim sumtos, generale in Imperiô

riô Romanô concilium possunt indicere *Imperator & Status Imperii*, exclusô *Pontifice.* quod posterius unô ore à Theologis traditur orthodoxis; & *Arumaeus* quoque *Vol. 2. Dis. 10. p. 412.* latè evincit. *Nec obstat*, quod Pontifici à *Karolô & Ferdinandô* edicendi concilii potestas *data fuerit. Resp.* Hôc ipsô evincitur, quòd Papa *propriâ auctoritate* edicere non potuerit. Ex *concessione* igitur tùm temporis Papa concilium indicere potuerat, id tamen facere tamdiu neglexit, donec terminus edicendo concilio præfixus præterlapsus. Vide *Arum. Vol. 1. J. P. Disc. 24. th. 1. p. m. 229.* qui *locô jam cit.* & *Vol. 2. Disc XI. p. m. 439.* latè agit de *Conciliô Tridentinô*, quod illud rectè à Protestantibus recusatum fuerit, præprimis quia à *Pontifice* indictum, quòd & solidè probat *Dn. D. Strauch. Exerc. Exot. Diss. IIX. §. 18. & seqq. Particularia* concilia seu synodos quilibet Princeps in territoriô suô liberrimè instituere & indicere potest.

Hexas XIV.
DE JURE PROFANORUM SEU CIVILIUM.

Q. 1. An solus Imperator possit famam restituere?

Disting. an *universitas tota* sit restituenda, an persona illustris, an verò *unus privatus. Prima* restitutio competit *soli Imperatori*, qui *consensum* tamen *Statuum* necesse habet, per R. I. *de annô 1526. §.* jum andern. ubi Imperator cum *consensu Statuum* rebellantes rusticos honori ac famæ restituit. *Postrema* competit quoque ex concessione & privilegiô Imperatoris *Comitibus Palatinis.* Qui an & *proprios* possint legitimare *spurios*, quæritur? Negantes adducunt, quòd pater non possit esse judex in *propriâ causâ sive filiorum.* Respond. Pater in iis causis, quæ sunt *jurisdictionis contentiosæ*, ut loquuntur Dd. judex esse non potest filiorum. Verùm legitimatio hôc in casu esse *jurisdictionis* non videtur, cùm potiùs sit *regale.* Nec Comes Palatinus h. loc. considerandus ùt *persona privata*, sed ùt Minister *Imperatoris.*

Q. 2. An quilibet Status habeat jus famam restituendi?

Negatur per R. I. de anno 1526. §. und wiewohl. *Nec obstat*, quòd is, qui possit infamiam irrogare, eam etiam poterit remittere. *Resp.* Distingv. inter infamiam *à judice*, & *ipsô jure* irrogatam. *Illa* à Statu, vel eô qui infamiam irrogavit, remitti potest, non verò *posterior*, quia de Reservatis Impp. est.

Q. 3. An Imperator possit creare Doctorem?

Affirmativa est indubia. Sed quòd quidam scribant, *uni* saltem *verbô* Imperatorem creare posse Doctorem id sanè *inconsuetum* videtur. Hoc memoriæ proditum est, Imperatorem *Rudolphum II. Pezium* Oratorem & Legatum ad Turcam, priusquam ejus Operâ in arduô negotiô uteretur, majoris reputationis gratiâ *solenni diplomate* Doctorem creâsse juris, ut refert *Limnæus*. Sed ulterius quæritur: *An Imperator imperitum quendam & indoctum possit creare Doctorem?* Quod negandum videtur, cùm Imperator in Privilegiis Academicis, Diplomatibus item Comitum Palatinornm, semper seriò mandet, ut *personas doctas, habiles & aptas* promoveant. *Nec obst.* quòd Imperator quendam rusticum possit creare Nobilem. Respond. Alia ratio est in *nobilitate*, quàm in *eruditione*. Contradictionem enim videtur implicare, Doctorem esse, & tamen prorsùs illiteratum. Si tamen affirmandum sit propter Cæsaris *plenitudinem potestatis*, qui hoc reservatum potest libertimè exercere, dici potest, *posse* quidem hoc Imperatorem facere: id tamen *inusitatum* prorsus esse, cùm Impp. nunquam aut rarò legantur hoc fecisse.

Q. 4. Jus monetæ cujus sit in Imperiô Romanô?

Jus monetæ vel consistit *in condendis legibus nummariis*, & ad Comitia spectat; vel *in concedendo alicui jure monetæ cudendæ*; Et hæc potestas Imperatoris est, nec tamen illius solius arbitrio subjacet, sed Electorum simul consensui. per *Capit. Rudolphi* §. Wir sollen und wollen auch hinführo ohne Vorwissen der sechs Chur-Fürsten etc. Habent igitur Regale hoc cudendæ monetæ, quod inter

ter majora refertur, Status Imperii *ex concessione Imperatoris & Electorum consensu*. per *Capit. Ferdin. III. art.* 37. *ibi*: die jenigen Stände / denen solches Regal und Privilegium verliehen; item: Welche dasselbe Regal nicht mit der Chur-Fürsten Bewilligung erhalten. Eoque Regali Status *abuti* prohibentur, *d. Cap. c. art.* Abutuntur autem præprimis, si absque justâ causâ *mutationem monetæ* introducunt, de quâ latè tractat *D. Andreas Gerhardus b. JCtus, Patruus meus desideratissimus, in Exercit. Just. Dec.* 12.

Q. 5. An nundinas instituere solius sit Imperatoris?

Distinguo inter *solennes* nundinas *ac universales*, *& minùs solennes & particulares*. *Solennes*, cùm de Reservatis sint summæ majestatis, non nisi Imperator concedit. *Bocer.* 2. *de Regal. num.* 238. *Arm. Disc.* 30. *vol.* 1. *c.* 30. *num.* 16. Germanis illæ dicuntur Messen / quòd eò homines mercatum & merces undique *mittant*. *Minùs solennes* vel sunt *anniversariæ*, Jahrmärckte / vel *hebdomadariæ* Wochenmärckte; *Priores* à quôlibet Principe sine præscitu Imperatoris institui possunt. Sic *Serenissimus Saxoniæ Elector* ante annos aliquot *Lipsiensibus* einen Viehmarkt permisit, referente *Limn. Lib.* 4. *cap.* 8. *n.* 311. *Posteriores* à quôvis Magistratu municipali, absque speciali concesfione Domini superioris.

Q. 6. An omnia privilegia per non-usum decenniô amittantur?

Distingv. inter privilegia, quæ in *faciendo* consistunt, & quæ in *non faciendo*. Priora per *non-usum decenniô* amittuntur, per *l.* 1. *ff. de nund.* qualia sunt privilegium nundinarum & alia civitatibus concessa, de quibus vide *Arum. Vol.* 2. *Disc.* 9. §. 140. *p. m.* 252. Limitatur tamen (1.) *si facultas utendi privilegiô se non offerat*; quando enim hic nulla negligentiæ culpa non-utenti imputari potest, tunc privilegium salvum manet, etiamsi eò ultra hominum memoriam vel mille annos non sit usus. *Arum loc. cit.* (2.) *si facultas utendi conferatur in arbitrium privilegiati.* Posteriora, quæ *in non faciendo* consistunt, per *contrarium actum perduntur*. Ubi tamen notandum, privilegium tale *civitati* datum, propter

civium quorundam contraventionem non amitti, illa enim non debet nocere universis.

HEXAS XV.
DE JURE LEGATIONIS.

Q. 1. Quotuplices sint Legati?

Legati communiter dicuntur esse in triplici differentia: (1.) quidam dicuntur *delegati*, Abgeordnete, qui scilicet mittuntur à subditis, v. g. civitatibus municipalibus, Academiis, ad suos Duces, Comites, quibus sunt subjectæ. (2.) Alii dicuntur simpliciter *Legati*, qui mittuntur à liberis Imperii Civitatibus, qui tamen secundum *VVurmserum Exerc. IV. J. P. q.* 4. non dicuntur propriè Legati, sed rectiùs *ablegati*, Abgesandte. (3.) *Ambassadores*, qui mittuntur à non-recognoscentibus superiorem v. gr. Imperatore Romanô, Regibus Galliæ, Hispaniæ &c. Quamvis & hi sæpiùs *Legati* appellentur. Quæritur etiam: *An Commissarii sint Legati?* Rectè recedere à Legatis propriè ita dictis videntur *Commissarii*, qui à potentiore Principe aliquô ad eos, qui superiorem illum recognoscunt, aut à Magistratu ad subditos mittuntur. Recessus Imperii Commissarios aliquando indigitant eos, qui ab Imperatore ad Status Imperii mittuntur, vulgò Keyserliche Commissarien, aliquando *Legati & Commissarii* vocabula confundunt, teste *Arumæô Disc.* 14. *d. J. P. th.* 28. Hodiè indifferenter Commissariorum nomen usurpatur, & quilibet nuncius aut rei alienæ curator *commissarius* dici gaudet.

Q. 2. An Legatus semper Principalis sui locum obtineat?

Neg. Nam in Comitiis si Elector aliquis Legatum mittit, ille non *ipsius* Electoris locum occupat, sed extremum *post omnes Electores*. Pari modô quando unus ex Principibus Legatum mittit, Legatus non *ipsius* locum obtinet, sed extremum inter Principes, ante Comites tamen, Barones. *Ratio* ; quia in præsente Principe propria majestas, in Legatô tantùm dignitas relucet aliena.

Q. 3. Jus

Q. 3. Jus non violandorum Legatorum quamdiu servandum?

Valdè errare eos puto, qui ab *omni pœna metu* Legatos eximunt, nec unquam ob injuriam illatam teneri volunt, ne ipsorum lædantur privilegia. Quasi verò illa ad licentiam jus gentium violandi, aut in perniciem civium aut ipsius Principis, ad quem fuêre missi, extendi debeant. Sancti sunt Legati & inviolabiles, quamdiu jus Legationis honestatemque servaverint. Hôc neglectô negligitur & illud. Suô meritô igitur quasi muneris experres rectè quandoque plectuntur & judicium patiuntur. per *l. 24. §. 1. ff. de judic.* Non enim delinquentibus jura opitulantur. *l. ... ff. ad SCt. Vell.* Et qui priùs contra jus Gentium peccat, indignus est, ut ipsi servetur juris Gentium fides. *Distinguendum* tamen (1.) utrum Legatus *ut homo* p... cet, an *ut Legatus*. Si contra officium Legati peccet, quod fac... si vel fines mandati excedit, vel etiam si turpe mandatum habet, puniendus est. *Quoad prius*, iterum dist. (2.) utrum Legatus *contra jus gentium vel naturale peccet*, v. g. adulterium, homicidium committat, an contra *jus civitatis, sive mores illius regni*, ad quod missus est. *Priori modô* puniendus dicitur, aut *tutiùs* tamen pœna remittenda ad Dominum, qui misit. *Posteriori modô*, quia Legatus extraneus est, & ll. civitatis ipsum non ligant, puniri eum non debere, asseritur. Rectè itaque ... *l. 2. de Legat. cap. 1. n. 126.* Persarum Legatos apud ... *lib. V.* à Macedonibus *injustè cæsos* scribit, *quòd Persici ... liberiùs cum fœminis conversati fuerint, & improbam manum in sinum injecerint matronalem.*

Q. 4. An Imperator solus absque consensu Electorum possit mittere Ambassadorem ad Exteros Reges?

Distinguendum est inter *objectum Legationis*. Aut enim iis in causis mittitur Legatus, quorum potestatem *plenam* solus habet Imperator, aut in aliis, quibus *non solus*. *Hîc* Legatus mittendus est communicatô priùs cum Statibus Consiliô. *Ibi* solus mittit Imperator. Quando tamen & in illâ Legatione quædam sunt tractanda, *quæ totam concernunt Rempublicam Germanicam*, ... minimùm Octovirorum consensus Imperatori opus est.

Q. 5. An Civitates Hanseaticæ habeant jus mittendi Legatos?

Affirmat *VVurmserus Exerc. IV. 3. p. q. 6.* simpliciter, & multis rationibus probat. Verùm *distinguendum* puto, utrum nomine omnium civitatum istarum *conjunctim*, sive nomine *totius Collegii* mitti possint Legati; an tantùm *hujus vel illius* Civitatis Hanseaticæ. *Priori modò affirmatur* quæstio, ex rationibus, quas adducit Wurmlerus. *Posteriori modò subdistinguo*, utrum civitas ista Hanseatica sit *civitas Imperii*, an verò *municipalis*. *Priori* competit jus Legationis, *posteriori* non æquè.

Q. 6. An Nobiles immediati jus habeant mittendi Legatos?

Affirmat *VVurmserus Exercit. IV. q. 7.* sub distinctione inter *Collegia ipsorum*, die viertheile / & *singulos*. De singulis negat, quòd habeant jus legationis; sed de Collegiis ipsorum affirmat, ex hâc ratione, *quod habeant jura territorii*. Ast liceat contra hanc rationem excipere: *Et singuli habent jus territorii. Ergò & singuli habebunt jus Legationis*, quòd tamen ipse *VVurms.* negat. Rectiùs igitur forsan *negabimus*, cùm postquam Nobiles Status esse desierint, privatorum jure fruantur.

HEXAS XVI. & ult.
DE JURE ARMORUM SEU MILI[illegible]

Q. 1. An Bella [illegible] juste ge[illegible] utrinque?

DIstinguo inter justitiam belli [illegible]trinsecam, quæ veram & solidam belli causam continet, & *extrinsecam seu apparentem*, & hæc sæpiùs in manifestis (literis quæ indicant causam belli suscepti) speciosè proponitur, ut glaucoma oculis subjiciatur. Jàm dicimus, bella *utrinq; apparenter* esse justa, *ab unâ autem tantùm parte* sunt *verè justa*. Ubicunque enim partes duæ controvertunt de unicâ unius causæ justitiâ, ibi res, quæ venit in controversiam, ad unam partem *verè justè* pertinet, ad alteram partem *apparenter* tantùm. Utræque veniunt ad litem, *putantes se bonam & justam causam habere*, ideoque etiam [illegible] animiæ jn

mentum præstant. Jam autem belligerantes sunt tales partes, quæ controvertunt de unâ aliquâ re, Ergò &c.

Q. 2. An bella rectiùs extra fines ditionum, quàm intra eos gerantur?

Fuit hoc quondam proprium populo Romano, *longè à domô bellare*, inquit *Cicero in Orat. pro Lege Manil.* Cum *minori damnô* certè extra fines Imperii Princeps geret bellum, quàm intra eos, *majori tamen sæpè periculô.* Feliciter satis conflixit cum Rege Poloniæ *Sereniss. Sueciæ Rex* extra imperium suum in regnô Polonicô. Imperator noster R. *neq; intra neq; extra Imperii Germ.* [illegible] absque Statuum imperii vel ad minimum Octoviriorum consensu *bella majora* movere hodiè potest. Vide *Capit. Karoli V. §. 11. Arum. Vol. 2. Disc. 7. th. 22. §. 1.*

Q. 3. An Principem belli in acie [illegible]are oporteat?

Distinguimus (1.) inter Principem belli *summum & subordinatum*: (2.) inter *pericula majora & minora.* (3.) inter Principem *requisitorum bellicorum capacem*, & Principem *à Virtute bellicâ alienum*, cui *Ovidianum* illud occinendum:

Bella g[illegible] tu Pari, semper ama.

Talis rectiùs domi [illegible] delicet ejus abjectô animô, ignaviâ, timidita[illegible] [illegible]torum frangatur, & exemplum fugæ præbeatu[illegible]

Q. 4. An P[illegible] salvâ consc[illegible]ntiâ pos-[illegible]

Dicimus (1.) si hoc *non tem*[illegible] *in ex*[illegible] *casu necessitatis* faciat, si nimirùm aliunde sufficiens & idoneus miles haberi non possit, *excusandum* esse. Distinguimus tamen (2.) inter *legiones integras* [illegible] *dulorum*, & inter *seorsim lectos milites.* Quæ distinctio eò perti[illegible], ut Dux cavere possit, ne blasphemi fortè in nostram Religionem existant isti infideles, & ne sibi habeat metuendum de earum perfidiâ. *Deniq;* (3.) Si intelligat Princeps, auxiliari[illegible] possitis incredulorum copiis damnô affici Ecclesi[illegible]m, rectiùs fecerit, necessitati succumbens, quàm damnum [illegible] inferens. *In omni enim bellô videndum, ne major*

sit

sit metus damni, quam [illegible] At damnum in Ecclesiâ datum omni lucrô seculari majus semper est censendum.

Q. 5. An Duci bellico magis expediant pedites quàm equites?

Prius affirmat *Arumaeus Vol. 2. J. P. Disc. 29. quaest. 9* & quatuor rationibus probat. *Pro peditatu quàm pro equitatu* argumenta pleraque profert *Piccartus in Comment. ad Aristot. Lib. 4. Pol. cap. 13. p. m. 598.* Nos pro ratione *loci & temporis* prudenti Duci bellico quaestionem hanc relinquimus decidendam.

Q. ult. An Duces militares rectè dicantur Magistratus?

Affirm. (1.) *arg. l. 2. ff. de* [illegible] *ex Arist. l. 6. Pol. cap. ult. Negat* [illegible] ex ratione, quòd *praefecti militum tantùm* [illegible] Sed *respondeti* potest, quod etiam apud milites dentur negotia *judicialia*, quibus [illegible] praepositae sunt personae in Bellô [illegible] mariores quae dirimunt lites & conti[illegible] tas, vocaturque hoc judicium [illegible] das Krieges [illegible]

F I N [illegible]

